

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON 5294/2001

NARODOWY A KOALICYJNY SYSTEM SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO SIŁ POWIETRZNYCH

Materiały z sympozjum naukowego

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

53648

09-053648-000-0

53648

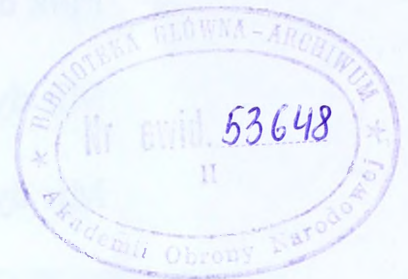
WARSZAWA

2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ

AON 5294/2001

**NARODOWY A KOALICYJNY
SYSTEM SZKOLENIA
OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO
SIŁ POWIETRZNYCH**

Materiały z sympozjum naukowego

WARSZAWA

2001

Zespół organizacyjny sympozjum:

Ppłk dr Ryszard SZPYRA

Mjr dypl. mgr Mirosław MARCINIAK

Mjr dypl. inż. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI

Opracowanie materiałów:

Mjr dr Mirosław MARCINIAK

Mjr dypl. inż. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI

Wystąpienia uczestników sympozjum publikowane za ich zgodą nie były autoryzowane.

Powielenie i oprawa:

Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy

Zam. nr 1355/2000

SPIS TREŚCI

Mjr dypl. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU SYMPOZJUM.....	5
Mjr dypl. mgr Mirosław MARCINIAK TEZY DO SYMPOZJUM	8
Mjr dypl. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI INTEROPERACYJNOŚĆ SIŁ POWIETRZNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I NATO.....	13
Plk dypl. Zbigniew GALEC ZASADY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO W JEDNOSTKACH WŁOP.....	21
Plk dypl. Andrzej STABRYŁA ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE PROCESU SZKOLENIA ORGANÓW DOWODZENIA SIŁ ZBROJNYCH RP NA LATA 2001 – 2006.....	34
Plk dr Włodzimierz ŚLEMP OGÓLNE PROCEDURY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZEŃ WOJSKOWYCH NATO.....	42
Kpt. dypl. Zbigniew RUSZNIAK PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ W NATO.....	61
Plk dr pil. Janusz KARPOWICZ NARODOWY A KOALICYJNY MODEL SZKOLENIA OPERACYJNO- -TAKTYCZNEGO SIŁ POWIETRZNYCH.....	69

Mjr dypl. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI

Sprawozdanie z przebiegu sympozjum

Dnia 29 marca 2000 r. w Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Akademii Obrony Narodowej odbyło się sympozjum naukowe, zorganizowane przez Zakład Sztuki Operacyjnej Sił Powietrznych na temat: "Narodowy a koalicyjny system szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych".

Celem sympozjum było zaprezentowanie i weryfikacja wyników badań dotyczących systemu szkolenia operacyjno-taktycznego, jaki powinny przyjąć Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej w związku z członkostwem Polski w NATO.

Założone cele sympozjum, sformułowane dla jego potrzeb problemy do dyskusji, prezentowane referaty wprowadzające, jak również sama dyskusja stanowiły integralną część prowadzonych w Wydziale WLOP prac badawczych w obszarze szkolenia operacyjno-taktycznego.

Do uczestnictwa w sympozjum zostali zaproszeni pracownicy naukowo i Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, Wydziału Wojsk Lądowych oraz przedstawiciele: Sztabu Generalnego WP, Dowództwa Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, Korpusów Obrony Powietrznej. Uczestniczyli w nim także studenci Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Sympozjum prowadził kierownik Zakładu Sztuki Operacyjnej Sił Powietrznych ppłk dr Ryszard SZPYRA.

Podstawę do dyskusji stanowiły referaty wprowadzające, które wygłosili w kolejności mjr dypl. inż. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI, płk dypl. Zbigniew GALEC, płk dypl. Andrzej STABRYŁA oraz kpt. dypl.. Głosy w dyskusji w formie referatów do sekretarza sympozjum zgłosili: płk dr Włodzimierz ŚLEMP oraz mjr dypl. mgr Mirosław MARCINIAK.

Mjr dypl. inż. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI w swym referacie przedstawił uwarunkowania osiągania interoperacyjności WLOP w szkoleniu operacyjno-taktycznym.

Płk dypl. Zbigniew GALEC, reprezentujący Dowództwo Wojsk Lotniczych i OP, ukazał specyfikę planowania szkolenia operacyjno-taktycznego w układzie narodowym i sojuszniczym.

Płk dypl. Andrzej STABRYŁA przybliżył zebrany problematykę szkolenia organów dowodzenia w kontekście przyjętych do realizacji Celów Sił Zbrojnych,

bazując na założeniach organizacyjnych, wypracowanych w Sztabie Generalnym WP.

Kpt. dypl. Zbigniew RUSZNIAK omówił obowiązujący w NATO proces przygotowania ćwiczeń.

Po referatach wprowadzających głos w dyskusji zabrali uczestnicy seminarium, ustosunkowując się do zasadniczych tez wygłoszonych referatów, przekazując własne poglądy odnoszące się do zaproponowanych przez organizatorów problemów.

W toku dyskusji padło szereg cennych wniosków wynikających z prowadzonych badań oraz praktyki szkolenia operacyjno-taktycznego uczestników sympozjum.

Stwierdzono, że siły powietrzne poszczególnych państw członkowskich NATO są szkolone według własnych, narodowych systemów. Przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego, którego najważniejszym elementem są ćwiczenia, jest sprawą "czysto narodową", niemniej jednak w całości zgodną z przyjętą w Sojuszu doktryną szkoleniową. Procedury ćwiczeń NATO bezwzględnie obowiązują od poziomu operacyjnego. Na tym szczeblu są programowane, planowane i prowadzone ćwiczenia sojusznicze. Na poziomie taktycznym w siłach zbrojnych państw sojuszniczych obowiązują procedury narodowe w większym lub mniejszym stopniu zbliżone do procedur NATO.

Jednocześnie, zwrócono uwagę na obowiązujące standardy (*szczególnie w zakresie terminologii i procedur*) oraz wspólną doktrynę szkoleniową, których znajomość i przestrzeganie jest niezbędne w ćwiczeniach realizowanych w ramach koalicji.

Podkreślono niezwykle ważną rolę systemu opracowywania i wdrażania wniosków oraz doświadczeń z ćwiczeń siłach powietrznych NATO.

Zgodzono się, że liczba dokumentów opracowywanych w trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO, nie jest wcale mniejsza od tej, jaka obowiązuje w WLOP.

W toku dyskusji zgłoszono również propozycje zmian w narodowym systemie szkolenia operacyjno-taktycznego, zmierzające w kierunku:

- dostosowania kryteriów i klasyfikacji ćwiczeń wojskowych prowadzonych w SZ RP do obowiązujących w Sojuszu;

- zmodyfikowania dotychczas obowiązujących w SZ RP instrukcji przygotowania i prowadzenia ćwiczeń, przede wszystkim w zakresie procedur obowiązujących dowódców planujących i prowadzących ćwiczenia oraz osób funkcyjnych zgodnie z nowymi strukturami sztabów;
- dostosowania kompleksowo dokumentacji planistycznej ćwiczeń do wymogów planowania i dowodzenia operacyjnego NATO;
- dopuszczenia możliwości stosowania w czasie szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i bojowego wojsk kombinacji (łączenia) poszczególnych typów (rodzajów) ćwiczeń w zależności od założonych celów ćwiczenia;
- zachowania narodowych doświadczeń, dorobku i osiągnięć w zakresie metodologii przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

Niniejsze materiały z sympozjum, obejmują referaty wprowadzające i ważniejsze wystąpienia w dyskusji.

Mjr dypl. mgr Mirosław MARCINIAK

Zakład Sztuki Operacyjnej Sił Powietrznych

Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej AON

**TEZY do sympozjum nt.: „NARODOWY A KOALICYJNY MODEL
SZKOLENIA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO SIŁ POWIETRZNYCH”**

Wejście do struktur sojuszniczych NATO oraz konstytucyjny wymóg obrony niepodległości, nienaruszalności terytorium RP i bezpieczeństwa obywateli postawiło przed siłami zbrojnymi nowe cele i zadania. Do najistotniejszych z nich – w układzie międzynarodowym – należy zaliczyć zapewnienie możliwości współdziałania wybranych komponentów lub całości Sił Zbrojnych RP w układzie koalicyjnym (osiągnięcie interoperacyjności) poprzez dostosowanie struktur organizacyjnych, zapewnienie kompatybilności uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz odpowiednie przygotowanie dowództw, sztabów i wojsk przy jednoczesnym zachowaniu narodowego charakteru sił zbrojnych.

W układzie wewnętrznym aktualne pozostają cele i zadania wynikające z miejsca i roli sił zbrojnych w systemie obronności kraju; zapewnienie niezbędnego poziomu współdziałania z organami administracji państwowej i samorządowej oraz układem pozamilitarnym, gotowość do samodzielnego zażegnania konfliktów lokalnych, jak również zagwarantowanie bezpieczeństwa obywateli w okresie pokoju w przypadku katastrof, klęsk żywiołowych czy awarii przemysłowych.

Utrzymanie stałej gotowości i zdolności do realizacji tych zadań stanowi istotę działalności szkoleniowej sił zbrojnych.

Wychodząc z celów Sił Zbrojnych RP - określonych dla nich w ramach układu koalicyjnego - oraz ich roli w systemie obronnym państwa precyzuje się zasadnicze cele oraz formy i metody działalności szkoleniowej, ukierunkowanej na osiągnięcie gotowości i zdolności bojowej do działań sił zbrojnych w przewidywanym konflikcie zbrojnym, stosownie do obowiązującej doktryny wojennej.

Dokumentem normującym całokształt działalności szkoleniowej sił zbrojnych powinna być doktryna szkoleniowa, która przekłada zapisy doktryny wojennej państwa na cele szkoleniowe i zadania realizowane przez nie w ramach osiągania

zdolności bojowej. Stanowi może zarazem element spinający – swoisty pomost – treści dokumentów ustawowych i wykonawczych odnoszących się do zakresu i sposobu realizacji zadań szkoleniowych w jednostkach organizacyjnych SZ RP.

Aktualnym problemem jest określenie interoperacyjnego systemu szkolenia sił zbrojnych, zasadniczych podmiotów i treści działalności szkoleniowej w powiązaniu z procesem wychowania oraz sprecyzowanie zasad tej działalności.

Rozważania nad tak sformułowanym problemem powinny uwzględniać potrzeby i uwarunkowania szkoleniowe związane z członkostwem Polski w NATO, zakres dostosowania systemu szkolenia do wymogów i procedur stosowanych w strukturach i organach dowodzenia sojuszu, ścisłego współdziałania szkoleniowego z armiami państw sojuszniczych w ramach międzynarodowych struktur militarnych oraz wspólnych ćwiczeń i operacji (w tym pokojowych) prowadzonych w ramach układu koalicyjnego.

Ponadto, istota szkolenia polega na przygotowaniu sił zbrojnych do funkcjonowania w okresie pokoju, kryzysu i wojny rozumianej jako starcie dwóch stron (państw, koalicji), a nie do wojny konkretnej, prowadzonej z określonym przeciwnikiem. Niemniej, w procesie szkolenia należy uwzględniać sytuację polityczną, zawarte sojusze i funkcjonujące koalicje oraz doświadczenia ostatnich konfliktów i wojen.

W procesie szkolenia stosowane są różnorodne formy i metody uwzględniające z jednej strony specyfikę realizowanych przedsięwzięć, z drugiej natomiast poziom przygotowania i możliwości percepcji wiedzy i opanowania umiejętności przez szkolonych.

Organizowanie i prowadzenie szkolenia sił zbrojnych NATO normowane jest szeregiem umów i przyjętych wspólnych standardów. W siłach powietrznych państw paktu północnoatlantyckiego szkolenie operacyjno-taktyczne prowadzone jest poprzez ćwiczenia narodowe i w ramach połączonych ćwiczeń sił powietrznych NATO. Szkolenie ukierunkowane jest na doskonalenie organizacji dowodzenia oraz użycia sił powietrznych w operacjach powietrznych w ścisłym współdziałaniu z siłami lądowymi i morskimi, wsparcia lotniczego sił lądowych w warunkach skoordynowanych działań bojowych ze wszystkimi rodzajami lotnictwa oraz doskonalenia systemów obrony powietrznej i przeciwlotniczej.

Ćwiczenia taktyczne sił powietrznych NATO zgrywane są z ćwiczeniami sił lądowych. W większości ćwiczeń sił powietrznych doskonalona jest taktyka prowadzenia działań w różnych sytuacjach bojowych, w dzień i w nocy, przy efektywnym wykorzystaniu właściwości taktyczno-technicznych różnych typów samolotów. Dużo uwagi poświęca się sposobom pokonania silnej obrony przeciwlotniczej przeciwnika. Siły powietrzne ćwiczą działania w skomplikowanych i szybko zmieniających się warunkach bojowych, zwłaszcza zwalczanie celów na małych wysokościach, likwidację luk i szybkie odtwarzanie sprawności systemu OP; doskonałą też współdziałanie z systemem powietrznego wykrywania i naprowadzania AWACS. W czasie ćwiczeń sprawdzane są nowe formy i metody działań, w tym dokładnego i terminowego rozpoznania powietrznego, kierowania atakami grup uderzeniowych lotnictwa taktycznego, skutecznego wsparcia lotnictwa sił lądowych, obrony przed zaawansowanym atakiem przeciwnika. Bardzo dużą wagę poświęca się wykorzystaniu środków przeciwdziałania radioelektronicznego. Szkolenie taktyczne sił powietrznych Niemiec i USA prowadzone według narodowych programów szkolenia, organizowane jest głównie na szczeblu skrzydła i eskadry, obejmuje zarówno szkolenie pojedynczych pilotów, jak i całych eskadr. Podstawowym jego celem jest nauczanie oraz doskonalenie umiejętności walki i użycia broni pokładowej, trenowanie lotów grupowych i tankowanie w powietrzu, pokonywanie strefy OPL, a także współdziałanie z innymi grupami lotniczymi i pododdziałami wojsk lądowych. W procesie szkolenia szeroko wykorzystywane są doświadczenia z konfliktów lokalnych.

Organizatorzy Sympozjum sformułowali szereg tez, które niewątpliwie mogą być przedmiotem dyskusji. Przedstawione poniżej postulaty dotyczą doskonalenia procesu szkolenia operacyjno-taktycznego, a w tym przygotowania i prowadzenia wybranych form szkolenia:

- niezbędnym jest utrzymywanie wysokiej aktywności szkoleniowej sił powietrznych RP w celu odpowiedniego ich przygotowania do wykonywania zadań typowych dla współczesnego spektrum działań bojowych (wojennych i pozawojennych);
- jednym z posunięć w zakresie osiągania interoperacyjności jest szkolenie specjalistyczne kadry dowódczej i oficerów sztabów w akademiach i ośrodkach

szkolenia państw NATO, obejmujące taktykę i dowodzenie lotnictwem, szkolenie operacyjno – taktyczne, czy też działania w operacjach międzynarodowych, na przykład ONZ;

- wskazane jest adaptowanie natowskich norm operacyjno-taktycznych z uwzględnieniem możliwości bojowych posiadanego sprzętu oraz upowszechnianie w wojskach procedur obowiązujących w NATO, zwłaszcza dowodzenia;
- konieczne jest opanowanie (jednolitego interpretowania) natowskich terminów i definicji dotyczących działań bojowych i szkolenia lotnictwa taktycznego oraz wprowadzanie wybranych spośród obowiązujących w SP NATO (możliwych ze względu na ograniczenia sprzętowe) wariantów taktyki walki, użycia bojowego wojsk, itp.;
- niezbędne jest wprowadzenie do szkolenia operacyjno-taktycznego obowiązujących w NATO nie tylko procedur sztabowych i form dokumentów bojowych, ale również metodyki planowania i prowadzenia ćwiczeń SP (komponentu lotniczego);
- nieracjonalne jest prowadzenie, równolegle, dwóch odmiennych procedur przygotowania i prowadzenia ćwiczeń, dokumentacji ćwiczenia, czy też stosowania różnych metod wypracowania decyzji.

Przedstawione ogólne uwarunkowania szkolenia operacyjno-taktycznego i charakterystyka ćwiczeń realizowanych w siłach powietrznych NATO posłużyły do postawienia pytań o kierunki zmian w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych RP, w kontekście osiągania interoperacyjności z pozostałymi siłami zbrojnymi państw NATO oraz wypełniania zadań w systemie obronnym państwa:

- Jakie są zasadnicze bariery i możliwości w zakresie dostosowania naszego szkolenia operacyjno-taktycznego do wymogów interoperacyjności i standardów NATO?
- Jakie powinny być kierunki zmian w szkoleniu jednostek sił powietrznych aby możliwe było osiągnięcie „interoperacyjności wewnętrznej” rozumianej jako zdolność do ścisłego współdziałania z komponentami bojowymi innych rodzajów sił zbrojnych i wojsk?

- Jaki powinien być udział - w procesie szkolenia sił powietrznych - ćwiczeń taktycznych prowadzonych w wyspecjalizowanych ośrodkach szkoleniowych (poligonach), gdzie zapewnia się ćwiczącym duży realizm współczesnego pola walki?

Organizatorzy wyrażają przekonanie, że wygenerowane w toku dyskusji propozycje kierunków zmian w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego, w siłach powietrznych RP będą miały charakter rekomendacji teoretycznych (doktrynalnych) oraz praktycznych (organizacyjno-metodycznych), co powinno znaleźć odzwierciedlenie w dokumentach normatywnych (instrukcjach, regulaminach) i innych dokumentach wyższego rzędu regulujących proces szkolenia.

Mjr dypl. nawig. Ryszard NIEDŹWIECKI

Zakład Sztuki Operacyjnej Sił Powietrznych

Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej AON

„INTEROPERACYJNOŚĆ SZKOLENIA SIŁ POWIETRZNYCH”

Ciągle zmieniająca się sytuacja polityczno - militarna w obszarze zainteresowania NATO i przyległych rejonach stanowi potencjalne źródło zagrożeń, które wywiera wpływ przewidywany charakter wojskowych operacji w czasie pokoju, zagrożenia i wojny z potencjalnym zastosowaniem Artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Istotnym zagrożeniem jest także rozpowszechnianie się systemów balistycznych zdolnych do przenoszenia broni masowego rażenia.

Wielokierunkowa i wielostronna natura zagrożeń wymaga od NATO w całości i od poszczególnych członków opanowania elastycznego procesu planowania działań w połączeniu z wysokim stopniem zdolności reagowania i adaptacji sił zbrojnych Sojuszu do niespodziewanych warunków.

Równocześnie, w związku ze wzrostem bezpieczeństwa wewnętrznego Europy, wśród Sojuszników można zaobserwować zmniejszenie się gotowości do wydzielania sił zbrojnych na potrzeby wspólnej obrony. Zjawiska te dyktują potrzebę bardziej realistycznego oraz bardziej oszczędnego podejścia do problemów planowania i prowadzenia ćwiczeń.

Nowa Strategiczna Koncepcja Sojusznicza wymaga od wojsk NATO powadzenia szkolenia, którego celem jest zdolność do efektywnego działania celem wykonania postawionego zadania. Nacisk położony jest na interoperacyjność szkolenia mobilnych wojsk.

Podstawę szkolenia operacyjno-taktycznego wojsk NATO stanowią ćwiczenia. Przy czym szkolenie podstawowe - indywidualne oraz poszczególnych jednostek jest powinnością krajów sojuszniczych, natomiast szkolenie operacyjno-taktyczne jest tak sprawą narodową jak i sojuszniczą.

Temat sympozjum wychodzi naprzeciw potrzebie nowego spojrzenia na problematykę szkolenia operacyjno-taktycznego w związku z przemianami strukturalnymi, organizacyjnymi i funkcjonalnymi dokonującymi się w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Obecnie nie możemy jeszcze jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie: jaki powinien być model szkolenia operacyjno-taktycznego Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, czyli inaczej mówiąc jego strona organizacyjna?

W dyskusjach na temat modelu szkolenia operacyjno-taktycznego pojawiają się różne propozycje, sprowadzające się do kilku opcji:

- nie należy nic zmieniać gdyż obecny model szkolenia odpowiada aktualnej strukturze WLOP;
- należy utrzymywać dwa modele szkolenia: jeden dotychczasowy, a drugi przeznaczony dla wybranych komponentów przewidzianych do działań w ramach Sojuszu;
- należy stworzyć całkowicie nowy model zbudowany w oparciu o wymagania Sojuszu;
- należy w dotychczasowym modelu szkolenia wprowadzić zmiany uwzględniające standardy obowiązujące w NATO.

Członkostwo Polski w NATO zobowiązuje Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej do osiągnięcia standardów wyszkolenia ustanowionych przez Naczelne Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych. Jednak sposób osiągnięcia tych standardów nie został narzucony.

NATO oczekuje jedynie że, w krótkim czasie dostosujemy do Sojuszu nasze struktury organizacyjne, wprowadzimy nowe procedury dowodzenia i nową technikę bojową a także zreformujemy system szkolenia wojsk i sztabów, w taki sposób aby osiągnąć odpowiedni poziom interoperacyjności.

Interoperacyjność¹ (interoperability) jest w NATO definiowana jako „zdolność systemów, jednostek lub oddziałów do świadczenia usług lub korzystania z usług innych systemów, jednostek lub oddziałów, a także zdolność do korzystania z tych wzajemnych usług w celu zwiększenia efektywności współdziałania między wyżej wymienionymi systemami, jednostkami lub oddziałami”.

W odniesieniu do sił zbrojnych sojuszników (partnerów) interoperacyjność oznacza realną zdolność do wspólnego działania, dla osiągnięcia określonych celów. Definiowana jest także jako: „zdolność wielu systemów, jednostek lub organizmów

¹ NATO glossary of terms and definitions, s. Z-I-6; Dictionary of Military and Associated Terms. Department of Defence USA. 1994, s. 211; Terminy, definicje i skróty używane przez obronę powietrzną NATO. Wyd. DWLiOP, Poznań 1994.

do wspólnego działania dzięki kompatybilności ich organizacji, doktryn, procedur, wyposażenia i wzajemnych relacji”².

Interoperacyjność odpowiada zatem na potrzebę wspólnego działania różnych rodzajów sił zbrojnych i z różnych państw w ujęciu narodowym i międzynarodowym (koalicyjnym). Opiera się ona na systemach umożliwiających wzajemne komunikowanie się i wspólne działanie oraz stosowaniu kompatybilnych, czy nawet wspólnych doktryn i procedur. Interoperacyjność wzmacnia się proporcjonalnie do rozwoju wspólnie prowadzonych połączonych operacji i ćwiczeń.

Na poziomie narodowym, skuteczność i spójność operacji wojskowych jest związana z istnieniem jednej wspólnej doktryny. Wychodząc od niej, tworzy się doktryny poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, a kompatybilność doktryn narodowych i NATO jest gwarancją zdolności do wspólnego działania środków narodowych i sojuszniczych.

Wspólne szkolenie prowadzi do osiągnięcia stanu, który można opisać jako zgodność (harmonię) intelektualną, która manifestuje się, między innymi w posługiwaniu się wspólnym językiem, w którym terminy mają dla wszystkich to samo znaczenie i są przez wszystkich tak samo interpretowane. Interoperacyjność w tym sensie to także stosowanie wspólnej taktyki, umożliwiające działanie w jednym ugrupowaniu. Tak pojmowaną interoperacyjność można osiągnąć jedynie przez wspólne szkolenie.

W odniesieniu do WLOP można wyróżnić, cztery główne obszary przemian w osiąganiu interoperacyjności z siłami powietrznymi NATO. Dotyczą one:

- rozwiązań organizacyjnych;
- rozwiązań doktrynalnych przekładających się na cele szkolenia;
- systemu i procedur szkolenia;
- kompatybilności sprzętu sił powietrznych.

Analizując rozwiązania organizacyjne dotyczące szkolenia operacyjno-taktycznego w NATO i w Polsce można zauważyć, że występują w nich różnice głównie odnoszące się do sposobu planowania. W NATO okres planowania jest 5-letni, u nas w zasadzie roczny. Natomiast, zarówno w NATO jak i w Polsce

² Stanowisko Sztabu Sił Zbrojnych Francji. www/defense.gouv.fr. 2000.

organizatorami szkolenia są bezpośredni przełożeni lub przełożeni nadrzędnego szczebla dowodzenia dowódców ćwiczących jednostek.

Dokumentem normującym całokształt działalności szkoleniowej sił zbrojnych powinna być doktryna szkoleniowa, która przekłada zapisy doktryny wojennej państwa na cele szkoleniowe i zadania realizowane przez nie w ramach osiągania zdolności bojowej. Mimo iż w NATO nie ma zintegrowanego systemu szkolenia, a siły zbrojne państw członkowskich szkolą się w oparciu o własne doktryny szkolenia, przestrzegają one w praktyce szkoleniowej ogólnie przyjętych w Sojuszu zasad (w sumie jest ich 9), z których zatrzymujemy się tylko nad jedną, najistotniejszą z punktu widzenia omawianego tematu. Jest to: szkolenie wojsk zgodnie z doktryną NATO – co wyraża się stosowaniem ujednoliconych procedur oraz form, metod i sposobów działania w zakresie przygotowania dowództw i wojsk do prowadzenia operacji w różnych sytuacjach w układzie koalicyjnym i samodzielnie.

Siły Zbrojne RP nie posiadają narodowej doktryny szkoleniowej, jednakże pewne wskazówki dla organizatorów szkolenia operacyjno-taktycznego można zaczerpnąć z „Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej”. W rozdziale omawiającym integrację w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, znajduje się fragment dotyczący szkolenia: „Dostosowanie systemu obronności RP do wymogów sojuszniczych jest procesem kompleksowym (...). Do przedsięwzięć o priorytetowym znaczeniu w tym zakresie zaliczane są:

- dostosowanie struktur organizacyjnych Sił Zbrojnych RP umożliwiające osiągnięcie wymaganego poziomu interoperacyjności z siłami zbrojnymi innych państw NATO;
- właściwe przygotowanie kadr do pracy w strukturach Sojuszu i zgodnie z jego standardami;
- kontynuowanie prac analitycznych i badawczych dotyczących pełnej integracji z sojuszem.

Można więc uznać, że na poziomie strategii, deklarujemy interoperacyjność z NATO.

Analizując szczegółowe cele szkolenia NATO i WLOP w dalszym ciągu nie napotykamy istotnych różnic.

Cele szkolenia NATO obejmują:

- rozwiązywanie na każdym szczeblu dowodzenia problemu „jak efektywnie szkolić podwładnych do prowadzenia walki”;
- wyszkolenie dowódców i sztabów oraz całych jednostek , a także indywidualne żołnierzy do prowadzenia działań przewidzianych dla nich w czasie wojny;
- wyszkolenie stanów osobowych jednostek w taki sposób, aby mogły one uzyskać zwycięstwo w prowadzonej walce i jak najdłużej przetrwać;
- prowadzenie szkolenia w warunkach maksymalnie zbliżonych do realnego pola walki.

Natomiast cele szkolenia WLOP dotyczą:

- doskonalenia we wszechstronnym rozwiązywaniu zespołu zagadnień związanych z planowaniem, organizacją i przygotowaniem oraz wykonaniem zadań bojowych (zabezpieczających), dowodzeniem i współdziałaniem podległych sił i środków, a także podsumowaniem wyników ich działań;
- wyrabiania odporności psychofizycznej oraz zdolności do wykonywania czynności, wchodzących w zakres obowiązków (zadań), w różnorodnych warunkach;
- sprawdzenia umiejętności skutecznego działania i wykonywania zadań niezależnie od warunków;

Nowe są dla nas niektóre cele szkoleniowe NATO formułowane w „Wytycznych do planowanie ćwiczeń” wydanych przez MNC (Major NATO Comand), takie jak:

- ćwiczenie, ocena i doskonalenie skuteczności sił zbrojnych NATO oraz zintegrowanej struktury dowódczej w pełnym zakresie zadań w czasie pokoju, kryzysu i wojny;
- pogłębianie zdolności dowódców i sztabów NATO do kierowania działaniem podczas sytuacji kryzysowych włączając operacje pokojowe ONZ oraz OBWE (Organizacja Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie) w pełnym zakresie zastosowania procedur kierowania kryzysowego NATO i obrony cywilnej;
- ćwiczenie, ocena oraz doskonalenie zdolności wojsk reagowania NATO do błyskawicznego przemieszczania, przebazowania, zaangażowania w różnych rejonach oraz zintegrowanie się z siłami lokalnymi pod lokalnym dowództwem;
- rozwijanie i doskonalenie interoperacyjności, elastyczności i ruchliwości jednostek wielonarodowych oraz dowództw;

- promowanie wzajemnego zrozumienia, zaufania, współpracy i interoperacyjności pomiędzy siłami zbrojnymi wchodzącymi w skład Sojuszu i Partnerstwa dla Pokoju;
- ćwiczenie, ocena i doskonalenie wspólnych działań taktycznych na szczeblu sił zbrojnych, odnoszących się do wszystkich rodzajów działań wojskowych;
- doskonalenie interoperacyjności i standaryzacji wyposażenia, doktryny i procedur sił zbrojnych NATO.

Ponadto szkolenie operacyjno-taktyczne NATO jest ukierunkowane na wprowadzenie w życie doktryny NATO w odniesieniu do całego spektrum operacji pokojowych włączając wzmacnianie pokoju, operacje humanitarne oraz operacje poszukiwania i ratownictwa (SAR).

Powyższe cele wskazują na rolę szkolenia operacyjno-taktycznego prowadzonego przez dowództwa NATO w osiągnięciu interoperacyjności.

System szkolenia określa metodyczną kolejność szkolenia, zgrywania i doskonalenia dowództw, sztabów oraz wojsk.

W siłach powietrznych państw paktu północnoatlantyckiego szkolenie operacyjno-taktyczne prowadzone jest w ramach ćwiczeń narodowych oraz połączonych ćwiczeń sił powietrznych NATO. Ukierunkowane jest na doskonalenie organizacji dowodzenia oraz użycia sił powietrznych w operacjach powietrznych w ścisłym współdziałaniu z siłami lądowymi i morskimi, wsparcia lotniczego sił lądowych w warunkach skoordynowanych działań bojowych ze wszystkimi rodzajami lotnictwa oraz doskonalenia systemów obrony powietrznej i przeciwlotniczej.

Szkolenie taktyczne sił powietrznych na szczeblu skrzydła i eskadry, obejmujące zarówno szkolenie pojedynczych pilotów, jak i całych eskadr jest organizowane i prowadzone według narodowych programów szkolenia.

Ćwiczenia taktyczne sił powietrznych NATO zgrywane są z ćwiczeniami sił lądowych. W czasie ćwiczeń sprawdzane są nowe formy i metody działań. Bardzo dużą wagę poświęca się wykorzystaniu środków przeciwdziałania radioelektronicznego. Podstawową formą szkolenia operacyjno-taktycznego połączonych sił powietrznych NATO jest udział w ćwiczeniach taktycznych, dowódczo-sztabowych i studyjnych.

Podobnie w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej najważniejszym czynnikiem warunkującym szkolenie jest integracja działań wszystkich rodzajów wojsk, a także ścisła współpraca szkoleniowa z wojskami lądowymi, siłami MW i układu pozamilitarnego.

Podstawowe formy szkolenia operacyjno-taktycznego prowadzone w siłach powietrznych NATO i we WLOP są do siebie podobne.

W NATO występują: ćwiczenia dowódczo-sztabowe (CPX), ćwiczenia z wojskami (LIVEX) oraz ćwiczenia studyjne obejmujące ćwiczenia na mapach, sztabowe, gry wojenne, wykłady i seminaria. Jak wiadomo we WLOP występują na tym poziomie: ćwiczenia bez udziału wojsk oraz ćwiczenia z wojskami.

W Sojuszu poświęca się znacznie więcej czasu na programowanie i planowanie. Programowanie szkolenia obejmuje do 5 lat, a opracowanie ćwiczeń trwa 18 miesięcy. Inna, bardziej obszerna niż we WLOP, jest także dokumentacja ćwiczeń NATO. Jest to spowodowane, np.: większą skalą ćwiczeń sojuszniczych lub uczestniczeniem w nich jednocześnie sił powietrznych państw członkowskich i współpracujących z NATO, których procedury działania nie są interoperacyjne.

Według oceny zespołu oficerów Sztabu Generalnego WP³ przedstawionej w „Analizie ćwiczeń Partnerstwa dla Pokoju z roku 1999” pożądane jest:

- dostosowanie programowania i planowania ćwiczeń w Siłach Powietrznych RP do rozwiązań przyjętych w NATO zgodnie z *Bi-SC NATO Exercise Directive and Programme*;
- ujednolicenie procedury opracowania ćwiczeń narodowych i w ramach NATO zgodnie z zasadami zawartymi w *(Bi-MNC Exercise Planning Guide)*;
- szybkie dostosowanie systemu szkolenia organów dowodzenia w WLOP do wymagań metodycznych NATO umożliwiających realizację wspólnych zamierzeń szkoleniowych, w tym przede wszystkim ćwiczeń z wojskami LIVEX (*Live Exercise*), dowódczo – sztabowych CPX (*Command Post Exercise*) i ćwiczeń wspomaganych komputerowo CAX (*Computer Assisted Exercise*).

Jest sprawą oczywistą, że nie można mówić o interoperacyjności szkolenia operacyjno-taktycznego, zwłaszcza w przypadku ćwiczeń z wojskami, bez

³ A. Bądek i inni., Analiza wniosków i doświadczeń z ćwiczeń prowadzonych w latach 1997-1999 w ramach Partnerstwa dla Pokoju. SG WP 1999.

kompatybilności sprzętu WLOP z siłami powietrznymi państw NATO. Jest to jednak raczej problem ekonomiczny, aniżeli szkoleniowy.

Szkolenie operacyjno-taktyczne nie jest prowadzone w próżni. Jest ono uwarunkowane strukturami organizacyjnymi sił powietrznych, kompetencjami i organizacją systemu dowodzenia na jego poszczególnych szczeblach.

Reasumując, w celu osiągnięcia interoperacyjności w szkoleniu operacyjno-taktycznym, należy zacząć od:

- przeanalizowania systemów szkolenia operacyjno-taktycznego, obowiązujących w innych państwach członkowskich Sojuszu, i opracowania narodowej metodyki (instrukcji) szkolenia, z uwzględnieniem zasady stosowania ujednoliconych procedur oraz form, a także metod i sposobów działania w zakresie przygotowania dowództw i wojsk do prowadzenia operacji w różnych sytuacjach, w układzie koalicyjnym i samodzielnie;
- wprowadzenia standardów szkoleniowych opartych na narodowej doktrynie szkoleniowej - "interoperacyjnej" z NATO;
- promowania szkolenia specjalistycznego kadry dowódczej i oficerów sztabów w akademiach i ośrodkach szkolenia państw NATO, obejmującego taktykę i dowodzenie lotnictwem, szkolenie operacyjno – taktyczne w systemie narodowym i koalicyjnym, a także działania w operacjach międzynarodowych;
- szkolenia kadry w terminologii stosowanej w NATO, celem jednolitego interpretowania natowskich terminów i definicji dotyczących działań bojowych.

Plk dypl. Zbigniew GALEC

Zastępca Szefa Zarządu Operacyjnego

Dowództwo Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej

**„ZASADY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA SZKOLENIA
OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO W JEDNOSTKACH WLOP”**

"Nic nowego pod słońcem. Wszystko już było,
wszystko się powtarza, a w gruncie rzeczy
wszystko jest nowe. Ale z analogii historycznych,
jeśli chodzi o przyszłość, nie należy wysnuwać
tych samych konkluzji"

J. PIŁSUDSKI

PANOWIE OFICEROWIE !

Przebieg dotychczas realizowanego szkolenia operacyjno-taktycznego
w WLOP jest uzależniony od obowiązujących w SZ RP:

- regulaminów:

„Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych”;

„Regulamin działań taktycznych Sił Powietrznych”;

"Regulamin Lotów - RL-86";

- instrukcji:

"Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami i sztabami w
SZ RP";

"Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych z wojskami w SZ
RP";

"Zasady organizacji szkolenia dowództw i sztabów w SZ RP";

"Metodyka szkolenia .operacyjno - taktycznego w WLOP.

Ponadto przebiega zgodnie z rozkazami i wytycznymi przełożonych, a przede
wszystkim wynika z zadań jakie WLOP wykonują w systemie obronnym państwa.

Podstawą do planowania i realizacji szkolenia oraz rozliczania z wykonanych zadań są wydawane corocznie (lub co dwa lata):

- rozkazy przełożonych do szkolenia i funkcjonowania wojsk;
- plany zasadniczych przedsięwzięć;
- wytyczne specjalistyczne;
- wnioski z analizy stopnia realizacji zadań w roku minionym.

System szkolenia operacyjno - taktycznego w WLOP określa metodyczną kolejność szkolenia, zgrywania i doskonalenia dowództw, sztabów oraz wojsk i obejmuje:

- działalność instruktorsko - metodyczną;
- szkolenie programowe;
- szkolenie uzupełniające;
- zgrywanie wojsk oraz systemów bojowego i logistycznego zabezpieczenia działań.

Z uwagi na fakt, że zasadniczą formą szkolenia operacyjno -taktycznego są ćwiczenia, w swoim wystąpieniu główną uwagę poświęcę zasadom ich przygotowania i prowadzenia, widzianym w świetle dotychczasowych doświadczeń i przewidywanych kierunków zmian.

Dotychczasowe planowanie szkolenia w WLOP odbywa się na podstawie:

- "Rozkazu Szefa SG WP do działalności SZ RP....";
- "Rozkazu Dowódcy WLOP do funkcjonowania i szkolenia WLOP...";
- rozkazów dowódców korpusów, brygad, pułków, w stosunku do podległych jednostek.

Szczegółowe ustalenia w zakresie realizacji szkolenia zawierane są w wytycznych zastępców dowódców poszczególnych szczebli dowodzenia.

Przystąpienie do Sojuszu Północnoatlantyckiego i wynikająca stąd konieczność dostosowania cyklu realizacji szkolenia do obowiązującego w NATO, a także zmiany organizacyjno -strukturalne, wymuszają wręcz zmianę dotychczasowego modelu szkolenia operacyjno - taktycznego na wszystkich szczeblach dowodzenia WLOP.

Na szczeblu Dowództwa WLOP przyjęty został model 5-cio letniego planowania działalności szkoleniowej, który pozwoli w ciągu 4 lat na

przeprowadzenie kolejno z każdym korpusem ćwiczenia dowódcze - sztabowego i ćwiczenia z wojskami. Jako przedsięwzięcie podsumowujące cykl szkolenia Dowódca WLOP przeprowadzi (w piątym roku szkolenia) trening systemu OP, do udziału w którym angażowane będą również siły i środki ogniw pozamilitarnych (Straż Graniczna, Obrona Cywilna, Policja Państwowa).

Ćwiczenia dowódcze - sztabowe ("BIZON") prowadzone będą na zakończenie pierwszego etapu szkolenia (kwiecień), w których uwzględniana będzie problematyka działań defensywnych na obszarze kraju. Natomiast w międzynarodowych ćwiczeniach z wojskami ("OCELOT") - prowadzonych na przełomie maj / czerwiec -uwzględniana będzie problematykę działań bojowych w ramach wypełniania misji pokojowych. (*Proponowana tematyka i wynikający z niej układ ćwiczeń są zgodne z Artykułem V "Traktatu Waszyngtońskiego" oraz dyrektywą "BI-SC NATO Exercise Directive and Programme 2000 - 2004"*).

Ćwiczenie "CLEAN HUNTER" jest corocznym, głównym ćwiczeniem z wojskami prowadzonym przez dowództwo AIRCENT, obejmującym problematykę działań defensywnych i ofensywnych w ramach NATO.

To są pierwsze próby przyjęcia stałych, cyklicznie powtarzających się ćwiczeń, których zaplanowanie pozwoli na dokładne ich przygotowanie i przeprowadzenie.

Przedstawiciele z KOP już z tym problemem się zetknęli, opracowując dane do "Programu szkolenia SZ RP na lata 2001 - 2006" i korelując ćwiczenia krajowe z międzynarodowymi zaplanowali, z wyprzedzeniem do roku 2006. cykliczne ćwiczenia i treningi realizowane w korpusach oraz ćwiczenia prowadzone przez korpusy z brygadami.

Kolejnym etapem będzie zaplanowanie ćwiczeń przez brygady, bazy lotnicze oraz JBP dowódcy WLOP.

Wskazówki zawarte w "Wytycznych Zastępcy Dowódcy WLOP - Szefa Sztabu do działalności szkoleniowej w 2000 r. określające minimalną ilość ćwiczeń na poszczególnych szczeblach dowodzenia są pochodną zmian wynikających z nowych uwarunkowań.

Minimalna liczba ćwiczeń i treningów na b.r. obejmuje:

➤ treningów sztabowych:

✓ dowództwo WLOP - 1;

- ✓ dowództwa korpusów, brygad, WSOSP - 2;
 - ✓ dowództwa pułków /równorzędne, w tym bazy lotnicze, ośrodki szkolenia/ - 2
 - ćwiczeń dowódcze - sztabowych:
 - ✓ dowództwo WLOP -1;
 - ✓ dowództwa korpusów, brygad, WSOSP -1 /jeżeli nie prowadzi się ćwiczenia z wojskami/
 - ćwiczeń z wojskami:
 - ✓ brygady, pułku (równorzędne, w tym BL i ośrodki szkolenia) -1 /jeżeli nie prowadzi się ćwiczenia dowódczo-sztabowego/
 - treningów obsługi stanowisk dowodzenia (SYNTEX):
 - ✓ do szczebla PŁSD (ODN) - raz na kwartał
- Kolejnym problemem, który należy *rozważyć* są zasady przygotowania ćwiczeń.

Ogólne zasady przygotowania ćwiczeń w WLOP mają wiele cech wspólnych zarówno na szczeblu taktycznym jak i operacyjnym, i nie odbiegają w założeniach od standardów państw NATO.

Nie chciałbym w tym miejscu przytaczać "wersetów" z obowiązującej jeszcze i doskonale znanej Panom „Metodyki szkolenia operacyjno -taktycznego WLOP”, ani znanych Panom z doświadczeń, zasad przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. Przybliżę jedynie niektóre zasady mające zastosowanie w Siłach Powietrznych NATO. Cele i zadania każdego ćwiczenia prowadzonych w SP NATO są zgodne z przyjętą przez wszystkich członków Sojuszu doktryną szkoleniową.

Podział ćwiczeń na rodzaje, cele, formy, rozmach jest podobny jak w WLOP, podział ten jest sprawą otwartą i nie zamykającą się w ścisłych ramach.

Generalnie ćwiczenia dzielą się na:

- ćwiczenia z wojskami - (LIVEX);
- ćwiczenia dowódcze - sztabowe - (CPX);
- ćwiczenia wspomagane komputerowo - (CAX).

Sądzę, że nie ma potrzeby tego tematu rozwijać, chociażby ze względu na ograniczony czas. Chciałbym podać dla przykładu że:

- ćwiczenie prowadzone w warunkach poligonowych (*nie ma znaczenia przez kogo*) przyjmuje oznaczenie -FTX (*Fieid Training Exercise*);
- ćwiczenie logistyczne - LOGEX (*Logistic Exercise*);

- ćwiczenie łączności - SIGEX (*Signal Exercise*).

Planowanie ćwiczeń w siłach powietrznych NATO w Europie Centralnej odbywa się w cyklu 5-letnim, na podstawie wytycznych i programu ćwiczeń Dowódcy AIRCENT/AIRC NORTH oraz ustaleń pomiędzy komórkami planowania Dowództwa AIRCENT/AIRC NORTH, a przedstawicielstwami narodowymi. W etapie tym, oprócz ustalenia programu ćwiczeń na najbliższe lata, wyznacza się oficera "projektującego" (Project Officer) i zespół przygotowujący ćwiczenie (Central Players Team), których zadaniem jest opracowanie harmonogramu przygotowania i koncepcji przeprowadzenia ćwiczenia (okres ten zwykle trwa ok. 18-24 miesięcy).

Proces planowania kończy się opracowaniem projektu programu i charakterystyki ćwiczenia (Exercise Specification - EXSPEC). Dokument ten zawiera niezbędne informacje potrzebne do przygotowania ćwiczenia.

Przygotowanie do ćwiczenia w siłach powietrznych NATO prowadzone jest pod kierownictwem oficera "projektującego" ćwiczenie. Zespół przygotowujący ćwiczenie opracowuje w trakcie kolejnych konferencji planistycznych i warsztatów roboczych szczegółową dokumentację ćwiczenia. Okres przygotowania zależy od rozmachu i złożoności ćwiczenia. Na ogół jednak trwa nie krócej niż 18 miesięcy.

Zwykle prowadzi się cztery konferencje:

1. Przedwstępną (*Pre - Initial Planning Conference - Pre-IPC*);
2. Wstępną (*Initial Planning Conference - IPC*);
3. Główną (*Main Planning Conference - MPC*);
4. Kończącą (*Final Planning Conference - FPC*).

Uczestniczą w nich przedstawiciele dowództwa szczebla organizującego ćwiczenie, kraju gospodarza oraz wszystkich uczestników ćwiczenia.

Ponadto, organizowane są:

- **warsztaty i tzw. „okresy studyjne”** dla oficerów odpowiedzialnych za przygotowanie ćwiczenia oraz sztabów i dowódców, celem zapoznania ich z dokumentami oraz procedurami jego przeprowadzenia, jak również opracowania dodatkowych dokumentów;
- **rekonesanse** miejsc przeprowadzenia ćwiczeń, celem zapoznania uczestników ćwiczenia z możliwościami rozwinięcia wojsk oraz zasadami bezpieczeństwa obowiązującymi na obiektach szkoleniowych.

Wynikiem końcowym następujące dokumenty:

1. Rozkaz Operacyjny do ćwiczenia (Exercise Operations Order- EXOPORD);
2. Plan Operacji (Operation Plan - OPPLAN);
3. Dyrektywa Operacyjna (Air Operations Directive - AOD);
4. Rozkaz o Kontroli Przestrzeni Powietrznej (Air Control Order- ACO);
5. Rozkaz Bojowy Lotnictwa wraz z aneksem Obrona Powietrzna (Air Task Order - ATO annex AD);
6. Rozkaz o Pokryciu (Coverage' Mission Order - ĆMO);
7. Rozkaz Taktyczny SAM/SHORAD Order (SSTO);
8. Zarządzenie Przygotowawcze do Manewru (Movement Warning Order-MWO);
9. Rozkaz do Wykonania Manewru (Movement Execution Order - MEO);
10. Meldunek o Pokryciu (Coverage Report - CovRep).

Dokumenty opracowywane są w zależności od rozmachu i specyfiki ćwiczenia zgodnie z obowiązującą "Dyrektywą Meldunkową Głównych Dowódców NATO (*Bi - M NATO Commanders Reporting Directive*)".

Przeprowadzenie ćwiczenia w siłach powietrznych NATO polega na rozegraniu ćwiczenia, zgodnie z wytycznymi zawartymi w rozkazie operacyjnym do ćwiczenia i ustaleniami podjętymi podczas procesu planowania ćwiczenia.

Prowadzenie ćwiczeń obejmuje przedsięwzięcia, których zrealizowanie warunkuje sprawny ich przebieg. Charakter i zakres tych przedsięwzięć uzależniony jest zawsze od ćwiczącego szczebla dowodzenia, rozmachu ćwiczenia oraz zakresu problematyki szkoleniowej.

W trakcie prowadzenia ćwiczeń wyróżnia się umownie trzy fazy (okresy) działania dotyczące zarówno kierownictwa ćwiczenia, jak i ćwiczących.

Faza pierwsza obejmuje osiągnięcie gotowości do ćwiczenia przez kierownictwo i ćwiczące wojska, zapoznanie się z sytuacją i zadaniami, organizowanie pracy sztabów, stanowisk dowodzenia i systemów łączności.

Faza druga obejmuje planowanie działań, opracowywanie dokumentów dowodzenia, realne lub symulacyjne kierowanie działaniami podległych sił, a także zbieranie wniosków do omówienia. Kierownictwo ćwiczenia w zależności od przyjętej metody kontroli ćwiczenia ingeruje lub nie ingeruje w przyjęte rozwiązania przez ćwiczących.

Faza trzecia to wstępna ocena i omówienie ćwiczenia, analiza poniesionych kosztów i osiągniętych korzyści szkoleniowych, powrót ćwiczących do miejsc stałej dyslokacji.

Wyodrębnienie poszczególnych faz jest tylko czynnością porządkującą, umożliwiającą łatwiejsze zrozumienie mechanizmu prowadzenia ćwiczeń. Przedsięwzięcia te nie są zaznaczane w dokumentacji ćwiczenia. Natomiast poszczególne etapy praktycznej realizacji zadań wynikających z celu i tematu ćwiczenia znajdują swoje odzwierciedlenie w planie przebiegu.

Omówienie ćwiczenia i ocena realizacji zadań szkoleniowych następuje poprzez analizowanie sposobu i czasu rozwiązywania nakazanych zadań. Obejmuje ono ocenę poszczególnych zespołów ćwiczących (a niekiedy pojedynczych osób funkcyjnych) w kolejnych fazach, wyeksponowanie dodatnich i ujemnych stron ich działania, zapoznanie ćwiczących z ocenami.

W zależności od założonego celu, rozmachu i ważności ćwiczenia, proces jego oceny może przybrać formę sesji dyskusyjnej, na której analizuje się szczegółowo przebieg, niedociągnięcia oraz osiągnięte rezultaty.

Na zakończenie ćwiczenia kierownictwo opracowuje:

Meldunek wstępny - raport pierwszego wrażenia (*First Impression Report*). Jest on opracowywany i przesyłany do sztabu planującego ćwiczenie, natychmiast po zakończeniu ćwiczenia. Stanowi podstawę do sprecyzowania wniosków dotyczących doskonalenia struktur organizacyjnych, organizacji i prowadzenia działań oraz metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego;

Meldunek (raport) końcowy (*Final Exercise Report*). Opracowywany jest po upływie około trzech miesięcy i przesyłany do zainteresowanych dowództw oraz wszystkich ćwiczących stron. Zawiera propozycje i zalecenia do wdrożenia przy planowaniu kolejnych ćwiczeń operacyjno-taktycznych.

Meldunek analityczny (*Exercise Analysis Report*). Zawiera on pełną analizę ćwiczenia. Opracowywany jest przez zespół rozjemczy.

Precyzowanie i wdrażanie wniosków (*Lesson Learn*) z przeprowadzonych w siłach powietrznych NATO ćwiczeń jest procesem ciągłym. Efektem tego jest wdrożenie uzyskanych wyników w praktyce szkoleniowej.

Eliminowanie mankamentów występujących w procesie szkolenia, a także funkcjonowania wojsk umożliwia ciągle ulepszanie planowania, przygotowania i prowadzenia operacji oraz obniżanie kosztów przeznaczonych na szkolenie.

Celem opracowywanych wniosków, zbieranych od wszystkich komórek biorących udział w ćwiczeniu, jest między innymi doskonalenie planowania i prowadzenia ćwiczeń oraz doskonalenie organizacji ćwiczeń. Wnioski z zakończonych ćwiczeń mają swoje odzwierciedlenie w sprawozdaniach oraz arkuszach kontrolnych wykonywanych w trakcie ćwiczeń. Końcowe sprawozdanie, zarówno zespołu analityczno-wnioskującego, jak również zespołu kontrolnego, zawiera propozycje co do sposobu ich wykorzystania. Decyzje o ostatecznym wdrożeniu postulowanych rozwiązań podejmują dowódcy poszczególnych szczebli w zakresie swoich kompetencji.

Zdobyte doświadczenia, w tym szczególnie analiza dostępnej literatury wydawnictw oraz obserwacje umożliwiają wyciągnięcie wniosków z przebiegu szkolenia operacyjno-taktycznego (*szczególnie z zakresu ćwiczeń operacyjno-taktycznych*) w siłach powietrznych NATO.

1. Siły powietrzne poszczególnych państw członkowskich NATO są szkolone według własnych, narodowych systemów. Przebieg szkolenia operacyjno-taktycznego, którego najważniejszym elementem są ćwiczenia, jest sprawą "**czysto narodową**", niemniej jednak w całości zgodną z przyjętą w Sojuszu doktryną szkoleniową.
2. Istnieją standardy (*szczególnie w zakresie terminologii i procedur*) oraz wspólna doktryna szkoleniowa, których znajomość i przestrzeganie jest niezbędne do uczestnictwa w ćwiczeniach realizowanych w ramach koalicji. Tylko wówczas możliwe jest właściwe współdziałanie (wydzielonych z narodowych sił zbrojnych) komponentów uczestniczących w ćwiczeniach operacyjno-taktycznych w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego.
3. W siłach powietrznych NATO szczególną uwagę przywiązuje się do odpowiedniego zaplanowania przedsięwzięć szkoleniowych. Planowanie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w NATO odbywa się w cyklu pięcioletnim, zaś samo przygotowanie do ćwiczenia trwa od 12 do 24 miesięcy. Ćwiczenia operacyjno-taktyczne są najwyższą formą szkolenia dowództw, sztabów i wojsk.

4. Z powodu wysokich kosztów w siłach powietrznych NATO często odchodzi się już od prowadzenia kosztownych ćwiczeń operacyjno-taktycznych, zwłaszcza tych z udziałem wojsk. Ćwiczenia z udziałem wojsk organizuje się przede wszystkim na niższych szczeblach dowodzenia. Już na początku lat dziewięćdziesiątych najważniejszą rolę w procesie szkolenia sił powietrznych NATO zaczęły odgrywać ćwiczenia z komputerową symulacją pola walki. Są one znacznie tańsze od tradycyjnych ćwiczeń z udziałem wojsk i drogiego sprzętu, a jednocześnie umożliwiają lepsze wyszkolenie kadr dowódczo-sztabowych.
5. W siłach powietrznych NATO w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego niezwykle ważną rolę odgrywa system opracowywania i wdrażania wniosków oraz doświadczeń z ćwiczeń. Praktyka szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych NATO wykazała, że jednym ze sposobów obniżania kosztów szkolenia jest eliminowanie powtarzających się błędów i niedociągnięć w procesie szkolenia. Wskazanie istniejących w tym zakresie rezerw umożliwiło w efekcie obniżenie ogólnych kosztów szkolenia. Zbieranie doświadczeń z minionych konfliktów zbrojnych oraz ćwiczeń prowadzonych w czasie pokoju, umożliwiło bardziej elastyczne sterowanie procesem szkolenia operacyjno-taktycznego, podporządkowując go wymogom przyszłego pola walki.
6. Liczba dokumentów opracowywanych w trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w siłach powietrznych NATO, nie jest wcale mniejsza od tej, jaka obowiązuje w WLOP. Na podstawie analizy dokumentów bojowych, opracowanych podczas ćwiczeń prowadzonych w ramach sił powietrznych Sojuszu, można stwierdzić, że każdy dokument ma ustaloną strukturę oraz formę graficzną.
7. Oddział Planowania i Opracowania Ćwiczeń przystąpił wspólnie z oficerami Wydziału WLOP AON do opracowania „Instrukcji przygotowania i prowadzenia ćwiczeń” - zgodnie ze standardami NATO - gdzie zostaną omówione zasady planowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń oraz wzory podstawowych dokumentów.

Panowie!

Na zakończenie chciałbym zatrzymać się przez chwilę przy temacie szkolenia uzupełniającego kadry, realizowanego w jednostkach WLOP.

Rozważenia wymaga sposób prowadzenia szkolenia uzupełniającego kadry dowództw i sztabów w zakresie wiedzy operacyjno - taktycznej. Dotychczasowa praktyka szkoleniowa, polegająca głównie na organizowaniu zajęć na szczeblu dowództwa wojsk, korpusów, czy jednostek nie przynosi oczekiwanych rezultatów. Wyniki uzyskiwane z egzaminów prowadzonych podczas kontroli kompleksowych lub problemowych wskazują, że poziom wiedzy teoretycznej oficerów, chorążych od szeregu lat nie ulega poprawie.

Celowym wydaje się odejście od zajęć w formie wykładów dla całości stanów osobowych, z jednoczesnym rozdysponowaniem ilościowym godzin na przedmioty i przyjęcie jako zasadniczego sposobu podnoszenia kwalifikacji: specjalistycznego szkolenia kursowego oraz samokształcenia.

Zajęcia zorganizowane prowadzone byłyby:

- w formie zbiorowego szkolenia dla kierowniczej kadry, wszystkich szczebli organizacyjnych w okresie poprzedzającym przeprowadzenie zaplanowanego ćwiczenia (treningu) i obejmującym problematykę danego przedsięwzięcia szkoleniowego;
- w formie doraźnych zajęć informacyjnych, z całością kadry, w przypadku konieczności przekazania wiedzy dotyczącej problematyki wynikającej z wdrożenia nowych dokumentów normatywnych, przyjętej doktryny użycia sił, itp.

MODEL SZKOLENIA WLOP

rok szkolenia ćwiczący	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
2 KOP	Ćwiczenie prowadzone przez d-cę KOI. Udział w ćw. OP NATO p.k. „CLEAN HUNTER”	Ćwiczenie prowadzone przez d-cę KOI. Udział w ćw. OP NATO p.k. „CLEAN HUNTER”	ćwiczenie dow.-szt „BIZON”	międzynarodowe ćwic. z wojskami „OCELOT”	Ćwiczenie prowadzone przez d-cę KOI. Udział w ćw. OP NATO p.k. „CLEAN HUNTER”	Ćwiczenie prowadzone przez d-cę KOI. Udział w ćw. OP NATO p.k. „CLEAN HUNTER”	ćwiczenie dow.-szt „BIZON”
3 KOP	ćwiczenie dow.-szt „BIZON”	międzynarodowe ćwic. z wojskami „OCELOT”	Ćwiczenie prowadzone przez d-cę KOI. Udział w ćw. OP NATO p.k. „CLEAN HUNTER”	Ćwiczenie prowadzone przez d-cę KOI. Udział w ćw. OP NATO p.k. „CLEAN HUNTER”	ćwiczenie dow.-szt „BIZON”	międzynarodowe ćwic. z wojskami „OCELOT”	Ćwiczenie prowadzone przez d-cę KOI. Udział w ćw. OP NATO p.k. „CLEAN HUNTER”
DWLOP	1 trening sztabowy	2 treningi sztabowe	2 treningi sztabowe	2 treningi sztabowe	1 trening sztabowy	2 treningi sztabowe	2 treningi sztabowe

LICZBA ĆWICZEŃ I TRENINGÓW NA POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBŁACH DOWODZENIA W 2000 ROKU

treningów sztabowych:

- ↳ dowództwo WLOP - 1;
- ↳ dowództwa korpusów, brygad, WSOSP - 2;
- ↳ dowództwa pułków /równorzędne, w tym bazy lotnicze, ośrodki szkolenia/ - 2

ćwiczeń dowódczo - sztabowych:

- ↳ dowództwo WLOP - 1;
- ↳ dowództwa korpusów, brygad, WSOSP - 1 /jeżeli nie prowadzi się ćwiczenia z wojskami/

ćwiczeń z wojskami:

- ↳ brygady, pułku (równorzędne, w tym BL i ośrodki szkolenia) - 1 /jeżeli nie prowadzi się ćwiczenia dowódczo-sztabowego/

treningów obsługi stanowisk dowodzenia (SYNTEX):

- ↳ do szczebla PŁSD (ODN) - raz na kwartał

DOKUMENTY

/ Zgodnie z „Dyrektywą Meldunkową Głównych Dowódców NATO”/

1. **Rozkaz Operacyjny do ćwiczenia**
(Exercise Operations Order – EXOPORD);
2. **Plan Operacji** (Operation Plan - OPPLAN);
3. **Dyrektywa Operacyjna** (Air Operations Directive – AOD);
4. **Rozkaz o Kontroli Przestrzeni Powietrznej** (Air Control Order – ACO);
5. **Rozkaz Bojowy Lotnictwa wraz z aneksem Obrona Powietrzna**
(Air Task Order – ATO annex AD);
6. **Rozkaz o Pokryciu** (Coverage Mission Order – CMO);
7. **Rozkaz Taktyczny SAM/SHORAD Order** (SSTO);
8. **Zarządzenie Przygotowawcze do Manewru**
(Movement Warning Order-MWO);
9. **Rozkaz do Wykonania Manewru**
(Movement Execution Order - MEO);
10. **Meldunek o Pokryciu** (Coverage Report – CovRep).

PRZEPROWADZENIE ĆWICZENIA

FAZY:

Faza pierwsza

Obejmuje osiągnięcie gotowości do ćwiczenia przez kierownictwo i ćwiczące wojska, zapoznanie się z sytuacją i zadaniami, organizowanie pracy sztabów, stanowisk dowodzenia i systemów łączności.

Faza druga

Obejmuje planowanie działań, opracowywanie dokumentów dowodzenia, realne lub symulacyjne kierowanie działaniami podległych sił, a także zbieranie wniosków do omówienia.

Faza trzecia

Wstępna ocena i omówienie ćwiczenia, analiza poniesionych kosztów i osiągniętych korzyści szkoleniowych, powrót ćwiczących do miejsc stałej dyslokacji.

OMÓWIENIE ĆWICZENIA I OCENA

- **Meldunek wstępny** - raport pierwszego wrażenia
(*First Impression Report*).
- **Meldunek (raport) końcowy**
(*Final Exercise Report*).
- **Meldunek analityczny**
(*Exercise Analysis Report*).

WNIOSKI

1. Siły powietrzne poszczególnych państw członkowskich NATO są szkolone według własnych, narodowych systemów.
2. Istnieją standardy (*szczególnie w zakresie terminologii i procedur*), których znajomość i przestrzeganie jest niezbędne do uczestnictwa w ćwiczeniach realizowanych w ramach koalicji.
3. Planowanie ćwiczeń operacyjno-taktycznych w NATO odbywa się w cyklu pięcioletnim, zaś samo przygotowanie do ćwiczenia trwa od 12 do 24 miesięcy.
4. Z powodu wysokich kosztów w siłach powietrznych NATO odchodzi się już od prowadzenia kosztownych ćwiczeń operacyjno-taktycznych, zwłaszcza tych z udziałem wojsk.
5. W siłach powietrznych NATO w procesie szkolenia operacyjno-taktycznego niezwykle ważną rolę odgrywa system opracowywania i wdrażania wniosków oraz doświadczeń z ćwiczeń.

Plk dypl. Andrzej STABRYŁA

**Zarząd Doktryn i Szkolenia
Sztab Generalny WP**

**„ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE PROCESU SZKOLENIA ORGANÓW
DOWODZENIA SIŁ ZBROJNYCH RP NA LATA 2001 - 2006”**

Wstąpienie Polski, Czech i Węgier do NATO nie tylko definitywnie przekreśliło istniejący po zakończeniu II Wojny Światowej porządek jałtański, ale również zmieniło warunki geopolityczne i geostrategiczne w Europie. Członkostwo Polski w Sojuszu Północnoatlantyckiego jest jednocześnie symbolicznym wyrazem powrotu naszego kraju do wspólnoty państw demokratycznych.

Komfort bycia członkiem stabilnego i wysoce efektywnego koalicyjnego układu obronnego jakim jest NATO stawia przed naszymi siłami zbrojnymi szereg określonych wyzwań. Obejmują one swoim zasięgiem przedmiotowym wszystkie obszary funkcjonowania Sił Zbrojnych RP zarówno w czasie „W i „P”. Dlatego też pełna integracja ze strukturami NATO jest procesem długofalowym, wymagającym systematycznej realizacji określonych przemian normatywno - prawnych, organizacyjno - strukturalnych i proceduralnych determinujących działalność Sił Zbrojnych RP jak i ponoszenia z tego tytułu dodatkowych wysokich nakładów finansowych.

W obszarze szkolenia proces ten wyraża się przede wszystkim poprzez realizację w ramach przyjętych „Celów Sił Zbrojnych” szeregu przedsięwzięć dostosowujących dotychczasowy "NARODOWY SYSTEM SZKOLENIA ORGANÓW DOWODZENIA I WOJSK" do modelowych rozwiązań regulujących tą problematykę w NATO.

W ramach prowadzonych prac koncepcyjno-planistycznych zakłada się, iż głównym celem szkolenia Wojska Polskiego na lata 2001-2006 będzie:

Osiągnięcie pełnej zdolności operacyjno-proceduralnej Wojska Polskiego do realizacji wspólnych operacji wojskowych w ramach Połączonych Sił Zbrojnych NATO zgodnie z Artykułem 6 Traktatu Waszyngtońskiego oraz działań militarnych i niemilitarnych prowadzonych na mocy postanowień organizacji międzynarodowych, a wynikających z konieczności reagowania społeczności

międzynarodowej w sytuacjach i obszarach konfliktogennych, w których władze RP podjęły decyzję o udziale SZ RP.

Zakładamy również, iż głównymi celami szkolenia podstawowego podmiotu tej działalności będą:

- wszechstronne profesjonalne przygotowanie obsad etatowych organów dowodzenia na wszystkich szczeblach organizacyjnych Sił Zbrojnych RP do realizacji zadań zgodnie z ich wojennym przeznaczeniem, oraz do działań w innych sytuacjach wynikających z zagrożeń militarnych na obszarach konfliktogennych i przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych i ekologicznych, w myśl jednolitych zasad doktrynalnych i procedur dowodzenia NATO;
- utrzymanie stałej sprawności operacyjnej i doskonalenie indywidualnych umiejętności kadry w sprawnym i efektywnym rozwiązywaniu złożonych problemów wynikających z realizacji zadań służbowych na zajmowanym stanowisku służbowym;
- stwarzanie warunków do samodzielnego pogłębiania wiedzy ogólnej i profesjonalnej przez kadrę oraz kształtowanie jej właściwych cech zawodowych i postaw etyczno-moralnych; inspirowanie i promowanie samodzielności i inicjatywy w działalności służbowej.

Kluczowe miejsce w procesie przygotowania kadry zajmuje szkolenie dowództw i sztabów, którego celem jest wszechstronne przygotowanie, zgranie i doskonalenie organów dowodzenia do sprawnego kierowania działaniami bojowymi w systemie narodowym i sojuszniczym.

Zakłada się, że głównym celem szkolenia organów dowodzenia SZ RP na lata 2001-2006 będzie:

1. Wszechstronne przygotowanie zgranie i systematyczne doskonalenie organów dowodzenia do sprawnego wykonywania zadań wynikających z:
 - wojennego przeznaczenia dowództw i sztabów w okresie narastania sytuacji kryzysowej, bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub sojusznika oraz konfliktu zbrojnego zgodnie z Art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego;
 - postanowień organizacji międzynarodowych w zakresie utrzymania i wymuszenia pokoju na obszarach konfliktowych;

- deklaracji niesienia pomocy humanitarnej;
 - przeciwdziałania i likwidacji skutków katastrof ekologicznych i klęsk żywiołowych oraz prowadzenia operacji poszukiwawczo-ratowniczych (SAR).
2. Systematyczne osiąganie kompatybilności operacyjno-proceduralnej dowództw i sztabów SZ RP z organami dowodzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego i dowództwami armii państw członków NATO na wszystkich szczeblach dowodzenia w myśl założeń realizacyjnych Celów Sił Zbrojnych i dokumentów doktrynalnych NATO.
 3. Doskonalenie i dostosowanie narodowego systemu szkolenia organów dowodzenia SZ RP do modelowych rozwiązań i wymagań metodycznych NATO, umożliwiających realizację wspólnych zamierzeń szkoleniowych w tym przede wszystkim ćwiczeń z wojskami LIVEX i dowódczo-sztabowych CPX oraz z wykorzystaniem wspomaganie komputerowego CAX.

Osiągnięcie zakładanych celów będzie następować etapowo i uwarunkowane będzie przede wszystkim możliwościami realizacyjnymi przyjętych celów Sił Zbrojnych RP kolejnych edycji NATO.

W ocenie Zarządu Doktryn i Szkolenia Generalnego Zarządu Operacyjnego SG WP kluczowym ogniwem procesu integracji operacyjno - szkoleniowej będzie osiągnięcie celu EG 0350 „Komputerowe wspomaganie ćwiczeń”.

Wymagania realizacyjne tego celu nakładają obowiązek na nasze siły zbrojne zbudowania i uruchomienia do końca 2003 roku Centrum Wspomaganie Ćwiczeń w Akademii Obrony Narodowej kompatybilnego z adekwatnymi ośrodkami NATO. Ogólny szacunkowy koszt tego przedsięwzięcia określa się aktualnie na poziomie około 25 mln zł. Dla przykładu koszt podobnego ośrodka w RFN wynosi do 750 mln \$, a do roku 2006 przewiduje się zwiększenie kosztów do 1065 mln \$.

Konieczność przyjęcia do realizacji celu EG 0350 wynika z ogólnych tendencji rozwojowych obserwowanych w innych państwach NATO. Zgodnie z ustaleniami sojuszniczymi system musi zapewnić:

- możliwość prowadzenia rozproszonych gier wojennych i ćwiczeń;
- współdziałanie z istniejącymi systemami dowodzenia NATO i ACE.

Ponadto, każde państwo członkowskie powinno rozwijać własne modele symulacyjne dostosowane do udziału w ćwiczeniach taktycznych w ramach struktur dowodzenia NATO.

Z uwagi, iż w NATO obowiązuje zasada określająca, że sztaby szkolone są w oparciu o rozwiązania sojusznicze i narodowe system szkolenia dowództw i sztabów w SZ RP został zorganizowany w oparciu o trzy zasadnicze elementy - podsystemy:

1. Sojuszniczy podsystem szkolenia – ćwiczenia NATO, który obejmuje udział przedstawicieli SZ RP (oficerowie, organy dowodzenia, pododdziały) w przedsięwzięciach szkoleniowych organizowanych i prowadzonych przez organy dowodzenia NATO i Siły Zbrojne NATO wyłącznie w gronie państw i struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego.
2. Podsystem ćwiczeń międzynarodowych – ćwiczenia NATO Plus, obejmujący realizację przedsięwzięć szkoleniowych (w tym przede wszystkim ćwiczeń) wynikających z zawartych umów międzynarodowych z udziałem komponentów wojskowych państw nie będących członkami Sojuszu Północnoatlantyckiego.
3. Narodowy system szkolenia, który obejmuje planową i cykliczną realizację przynależnych dla poszczególnych szczebli dowodzenia i ich obsad etatowych narodowych przedsięwzięć szkoleniowych z uwzględnieniem założeń i zasad określonych w przedmiotowych dokumentach dyrektywnych NATO oraz stopnia zaangażowania organów dowodzenia SZ RP w ćwiczeniach prowadzonych wyłącznie z udziałem armii państw NATO i jego struktur dowodzenia.

Posiadamy wszyscy pełną świadomość o istnieniu pilnej potrzeby opracowania dokumentów dyrektywnych normujących szkolenie. W swoich założeniach konstrukcyjnych oraz zawartości merytorycznej powinny one odzwierciedlać zarówno zasadnicze dokumenty doktrynalne i dyrektywne NATO jak również przyjęte przez stronę polską sojusznicze publikacje standaryzacyjne.

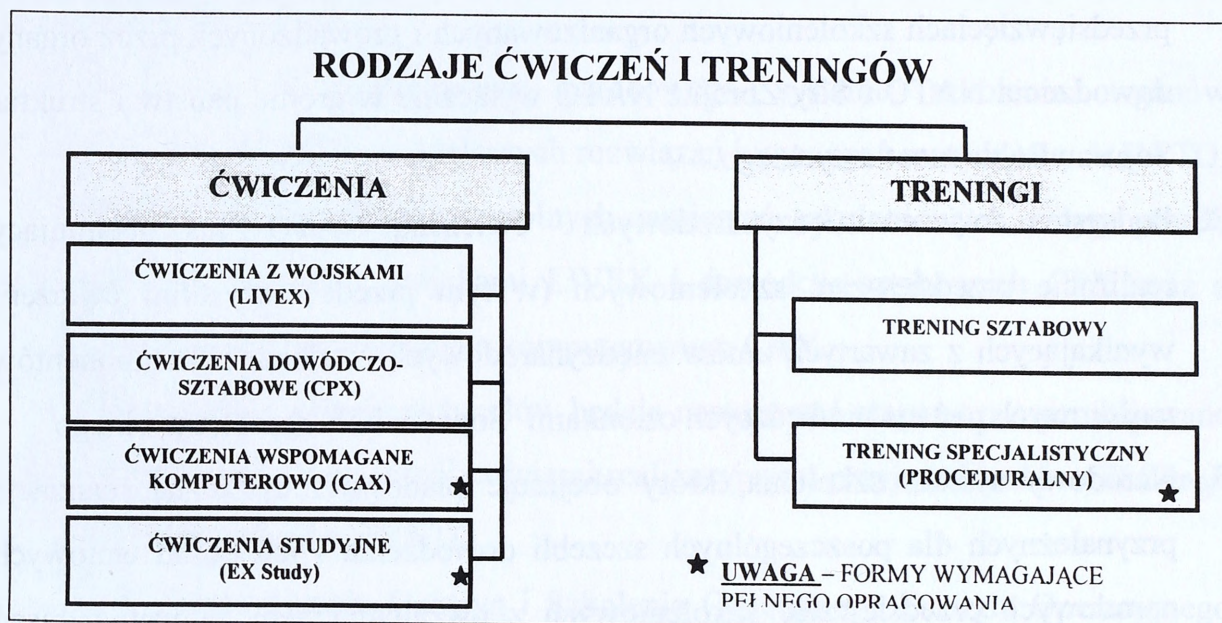
Aktualnie znajdujemy się w fazie przejściowej i dlatego szkolenie organów dowodzenia realizowane jest w oparciu o doraźne wytyczne przełożonych oraz dokumenty normatywne obowiązujące dotychczas.

W Zarządzie Doktryn i Szkolenia SZ opracowano koncepcję tworzenia narodowej doktryny, która obejmuje swym zasięgiem wszystkie dziedziny działalności wojskowej.

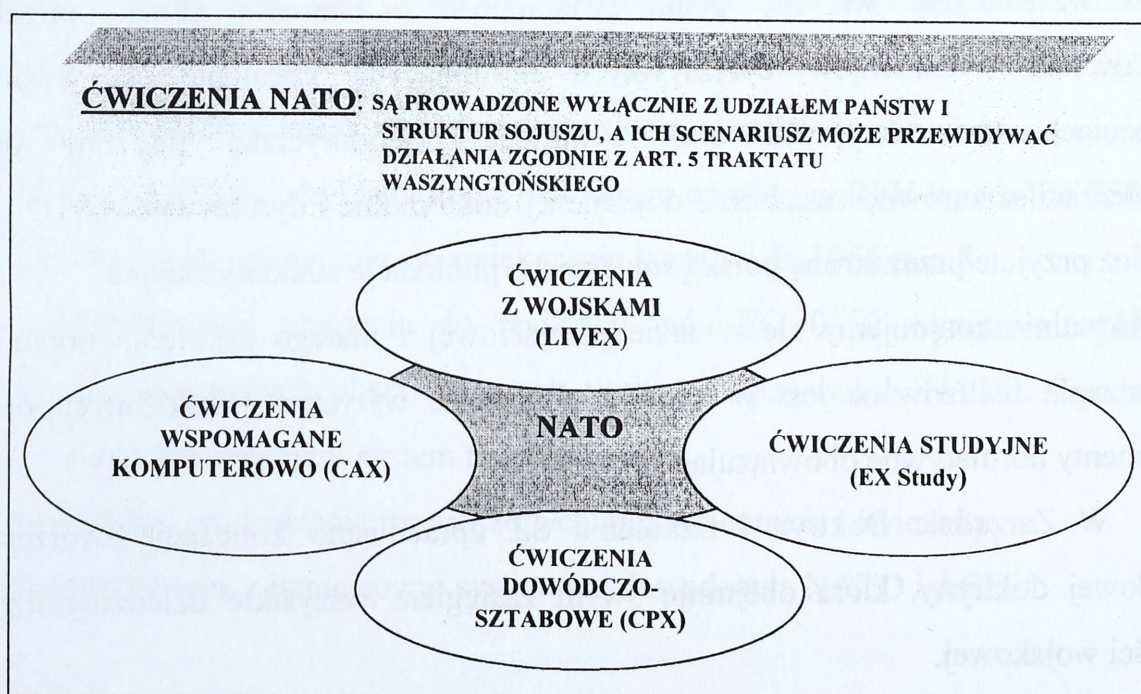
W celu unormowania procesu szkolenia dowództw i sztabów realizowane są już prace mające na celu unormowania tego procesu wg określonych uprzednio założeń.

Wychodząc naprzeciw potrzebą integracyjnym aktualnie wypracowano zasadnicze kierunki zmian w narodowym systemie szkolenia organów dowodzenia, które w swojej istocie odpowiadają założeniom „Rządowego programu modernizacji Sił Zbrojnych RP na lata 1998 - 2012 i kierunków dalszego ich rozwoju do 2012 roku” oraz dokumentom dyrektywnym NATO na lata 2001 - 2004.

Zakładamy również następującą typologię szkolenia organów dowodzenia:

Powyżej przedstawione założenia zarówno w stosunku do kierunków zmian jak i zakładanej typologii szkolenia organów dowodzenia odpowiadają kategoriom ćwiczeń NATO zawartym w MC 94/4, która definiuje następujące podstawowe rodzaje ćwiczeń:

Ponadto uważa się, iż zasadniczym elementem procesu integracyjnego warunkującym zarówno osiągnięcie zdolności do prowadzenia wspólnych zamierzeń szkoleniowych i operacji militarnych w myśl Art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego, jak również zapewniającego utrzymanie stałej sprawności dowództw i sztabów do dowodzenia i kierowania podległymi wojskami, jest aktywny udział komponentów dowódczo-bojowych RSZ w powyżej określonych ćwiczeniach NATO oraz przedsięwzięciach szkoleniowych NATO PLUS , które obejmują:

- ĆWICZENIA NATO / PdP;
- ĆWICZENIA NATO / UZE;
- ĆWICZENIA NATO / Państwa Dialogu Śródziemnomorskiego;
- ĆWICZENIA NATO / inne państwa (organizacje międzynarodowe w tym pozarządowe);
- ĆWICZENIA NATO / połączony udział powyższych uczestników.

Ponadto w organizacji Narodowego Systemu Szkolenia oraz organów dowodzenia SZ RP obowiązuje następująca częstotliwość prowadzenia ćwiczeń typu LIVEX:

- w Wojskach Lądowych:
 - a) na szczeblu korpusu zmechanizowanego:
 - ćwiczenie dywizyjne – jedno w roku (każda dywizja jeden raz na 3 lata),
 - b) w KPZ:
 - ćwiczenie brygadowe co dwa lata,
 - c) w dywizji:
 - ćwiczenie brygadowe – jedno w roku (każda brygada jedno na trzy lata);
- w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej:
 - a) na szczeblu dowództwa WLOP:
 - wieloszczeblowe ćwiczenie systemu obrony powietrznej (rejon/korpus + związek taktyczny + oddział) jeden raz na 4 lata,
 - ćwiczenie korpusne – jeden raz na 2 lata,
 - kompleksowy trening systemu obrony powietrznej z wydzielonymi siłami i środkami wszystkich rodzajów sił zbrojnych – jeden w roku,

- b) na szczeblu korpusu:
 - ćwiczenie brygadowe (BLT, BAPlot, BRt) – jedno w roku (każda brygada jeden raz na 3 lata),
- c) na szczeblu brygady:
 - ćwiczenie batalionowe (dywizjonowe, eskadowe) – jedno w roku;
- w Marynarce Wojennej:
 - a) na szczeblu dowództwa MW:
 - ćwiczenie flotyllowe – jedno w roku (z każdą flotyllą raz na 3 lata),
 - ćwiczenie brygadowe (BLM) – jeden raz na trzy lata,
 - b) na szczeblu flotylli:
 - ćwiczenie dywizjonowe – jedno w roku.

Ponadto przewiduje się następującą częstotliwość ćwiczeń typu LIVEX, CPX CAX prowadzonych w ramach działalności szkoleniowo-metodycznej:

- w Wojskach Lądowych:
 - a) na szczeblu dowództwa Wojsk Lądowych:
 - dywizyjne ćwiczenie instruktazowo-metodyczne – jedno w roku (każda dywizja jeden raz na 5 lat),
 - b) na szczeblu korpusu zmechanizowanego:
 - brygadowe ćwiczenie instruktazowo-metodyczne – jedno na 3 lata,
 - c) dywizji:
 - batalionowe ćwiczenie instruktazowo-metodyczne – jedno w roku;
- w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej:
 - a) na szczeblu dowództwa WLOP:
 - brygadowe ćwiczenie instruktazowo-metodyczne – jedno na 3 lata,
 - b) na szczeblu korpusu:
 - batalionowe (dywizjonowe, eskadowe) ćwiczenie instruktazowo-metodyczne – jedno w roku;
- w Marynarce Wojennej:
 - c) na szczeblu dowództwa MW:
 - dywizjonowe ćwiczenie instruktazowo-metodyczne – jedno w roku,
 - d) na szczeblu flotylli:
 - instruktazowo-metodyczne ćwiczenie grupy okrętów (równorzędne) – jedno w roku.

Ogółem na obecnym etapie planowania przewiduje się następującą ilość zasadniczych ćwiczeń typu NATO, NATO PLUS i narodowych, w których udział będą brały w latach 2001 – 2006 jednostki Wojska Polskiego:

RODZAJE ĆWICZEŃ	LATA						RAZEM
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
CAX**	2/2*	1/0	1/0	1/1	2/0	1/0	8/3
CPX	14/19	7/13	9/12	8/13	11/8	7/13	56/78
LIVEX	20/25	10/16	12/14	10/18	12/15	10/16	74/104
EX STUDI	2/3	1/11	2/11	1/12	2/16	1/11	9/64
FTX	2/0	2/0	2/0	2/0	2/0	2/0	12/0
ŁĄCZNIE	40/49	21/40	26/37	22/44	29/39	21/40	159/249

* Ćwiczenia NATO / ćwiczenia narodowe

** Ćwiczenia CAX – do 2003 realizowane wyłącznie w oparciu o środki symulacji sojuszników.

„OGÓLNE PROCEDURY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZEŃ WOJSKOWYCH NATO”

Ogólne zasady oraz wytyczne w zakresie postępowania Głównych Dowódców NATO i ich sztabów podczas procesu przygotowania i prowadzenia ćwiczeń, w tym przede wszystkim procedur obowiązujących w czasie programowania i planowania oraz prowadzenia i oceniania, a także sprawozdawczości określa „Koncepcja ćwiczeń wojskowych NATO – MC 94/3/4” (*NATO Military Exercises Concept*). Dostarcza ona również informacji na temat uwarunkowań prawnych, finansowania oraz polityki informacyjnej o ćwiczeniach sojuszniczych.

I. Cele ćwiczeń wojskowych NATO

Podstawowym obowiązkiem Naczelnego Dowódcy NATO i podległych mu dowódców (regionalnych, podregionalnych i rodzajów sił zbrojnych) jest utrzymanie wymaganej zdolności operacyjnej i bojowej przez podległe im siły w czasie pokoju. Z tego obowiązku Główni Dowódcy NATO wywiązują się realizując program ćwiczeń wojskowych, które dostarczają niezbędnych treści operacyjnych i taktycznych dla podtrzymania gotowości podległych im dowództw i wojsk do reagowania podczas kryzysu oraz w razie konieczności do obrony zagrożonego obszaru NATO. Ćwiczenia mają również decydujący wpływ na doskonalenie umiejętności prowadzenia Operacji Wsparcia Pokoju, w tym utrzymania lub wymuszania pokoju, a także wszelkich operacji humanitarnych. Z tego wynika znaczenie oraz główny cel ćwiczeń wojskowych prowadzonych przez Dowódców NATO.

Celem głównym ćwiczeń wojskowych NATO jest doskonalenie zdolności dowództw i agencji oraz narodowych sił zbrojnych do wprowadzania w życie planów i procedur operacyjnych, które wymagają bliskiej współpracy pomiędzy siłami różnych państw.

Mając na uwadze cel główny ćwiczeń, Dowódcy NATO tak je projektują i organizują aby osiągnąć jeden lub więcej operacyjnych celów szczegółowych takich jak:

1. Promowanie spójności Sojuszu, jego efektywności i potencjału militarnego.
2. Promowanie wzajemnego zaufania, współpracy i interoperacyjności pomiędzy dowództwami NATO oraz siłami zbrojnymi państw koalicjantów.
3. Doskonalenie i ocena efektywności SZ NATO oraz zintegrowanych struktur dowodzenia w pełnym zakresie zadań czasu pokoju, w okresie kryzysu i wojny.
4. Ćwiczenie i ocena Planów Operacyjnych NATO.
5. Ćwiczenie, doskonalenie i ocena umiejętności dowódców i sztabów NATO w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych, w tym zadań realizowanych pod auspicjami ONZ i OBWE.
6. Szkolenie starszych oficerów NATO na poziomie strategii wojskowej w sytuacjach kryzysowych i na poziomie operacyjnym w sytuacjach militarnych.
7. Szkolenie, ocena i doskonalenie zdolności NATO w bardzo szybkim przemieszczaniu Sił Reagowania do różnych regionów, ich rozmieszczania i przegrupowania oraz wykorzystania we współdziałaniu z siłami pod dowództwem regionalnym.
8. Rozwijanie i doskonalenie interoperacyjności, elastyczności i mobilności dowództw i formacji wielonarodowych.
9. Ćwiczenie, ocena i doskonalenie procedur służących wymianie informacji, zwłaszcza pochodzących z rozpoznania i wywiadu, pomiędzy dowództwami narodowymi.
10. Ćwiczenie, ocena i doskonalenie wspólnych działań taktycznych spokrewnionych rodzajów sił zbrojnych, wojsk i jednostek w działaniach militarnych.
11. Ćwiczenie i doskonalenie NATO-wskich zasad prowadzenia walki.
12. Ćwiczenie, ocenianie i doskonalenie wspólnych systemów dowodzenia i kierowania, w tym zabezpieczający system łączności i informacji.
13. Ocenianie i doskonalenie interoperacyjności oraz standaryzacji wyposażenia wojsk (poprzez ćwiczenie zagadnień obejmujących porozumienia dotyczące Wsparcia Kraju Gospodarza - HNS (*Host Nation Support*) i wykorzystania urządzeń infrastruktury NATO).
14. Ćwiczenie, ocena i doskonalenie organizacji logistyki NATO w zabezpieczeniu działań sił wielonarodowych.
15. Testowanie, ocenianie i usprawnianie działania dowództw Zjednoczonych i Połączonych Sił Zbrojnych w chwili gdy zostaną powołane.

16. Ćwiczenie stosowania doktryny i procedur NATO w ramach operacji:

- wsparcia pokoju;
- humanitarnych;
- poszukiwawczo-ratowniczych;
- innych, które mogą być prowadzone.

Złożoność celów i zmieniające się warunki prowadzenia ćwiczeń zmusiła Komitet Wojskowy NATO do określenia ich kategorii i charakterystyki.

II. Kategorie i charakterystyka ćwiczeń NATO

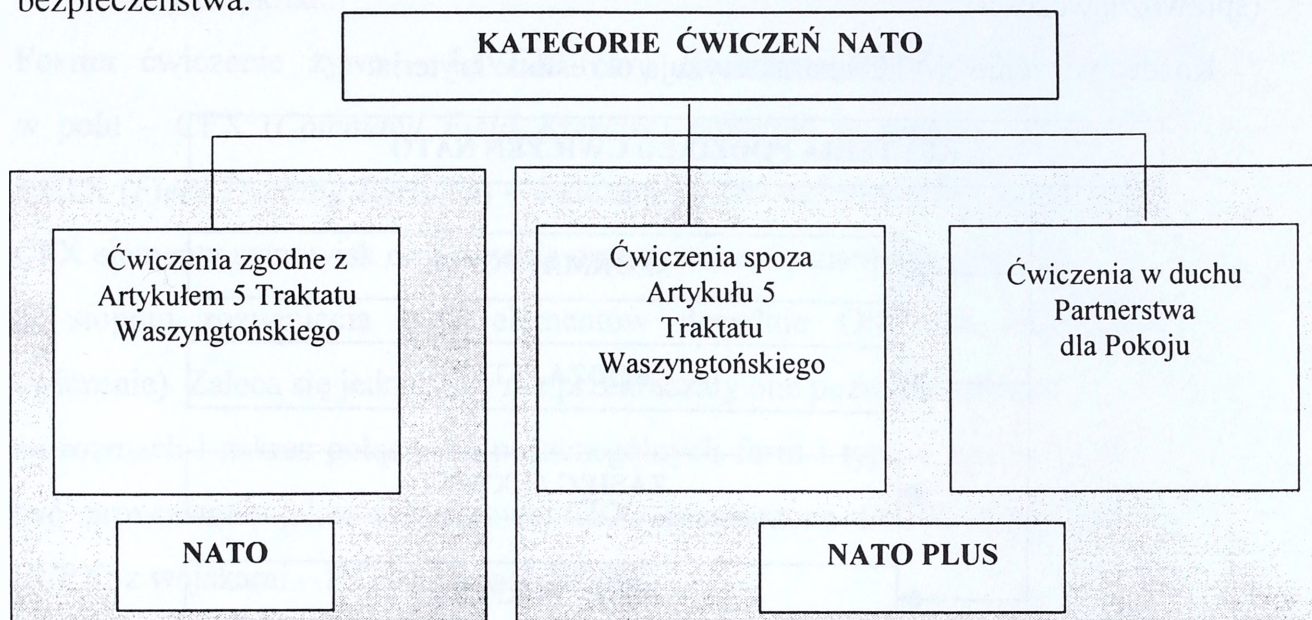
Na koncepcję ćwiczeń sojuszniczych decydujący wpływ wywierają aktualne warunki militarne oraz ogólna dostępność Sił Zbrojnych NATO w Europie. Dyktuje to potrzebę bardziej realistycznego i efektywniejszego podejścia do całego procesu ćwiczeń, w tym zwłaszcza ich planowania, prowadzenia i oceniania. Taką metodologię postępowania wskazują również dyrektywy do planowania operacyjnego, które są wytycznymi do osiągania celu głównego i celów szczegółowych ćwiczeń.

Obecna koncepcja militarna NATO wymaga od sojuszniczych sił zbrojnych ciągłego szkolenia efektywności działania i demonstrowania zdolności do realizacji wyznaczonych zadań. Nacisk na doskonalenie efektywności i mobilności sił zbrojnych, określa wymagania co do płaszczyzn szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i wojsk oraz jego jakości. W tym względzie Komitet Wojskowy postanowił, że ćwiczenia NATO będą stanowiły podstawę szkolenia na poziomie operacyjnym. Natomiast każde państwo odpowiada za szkolenie podstawowe, głównie indywidualne i zespołowe na poziomie taktycznym. Za prowadzenie szkolenia w formie ćwiczeń - treningów operacyjnych na różnych poziomach odpowiedzialne są dowództwa narodowe i dowództwa NATO.

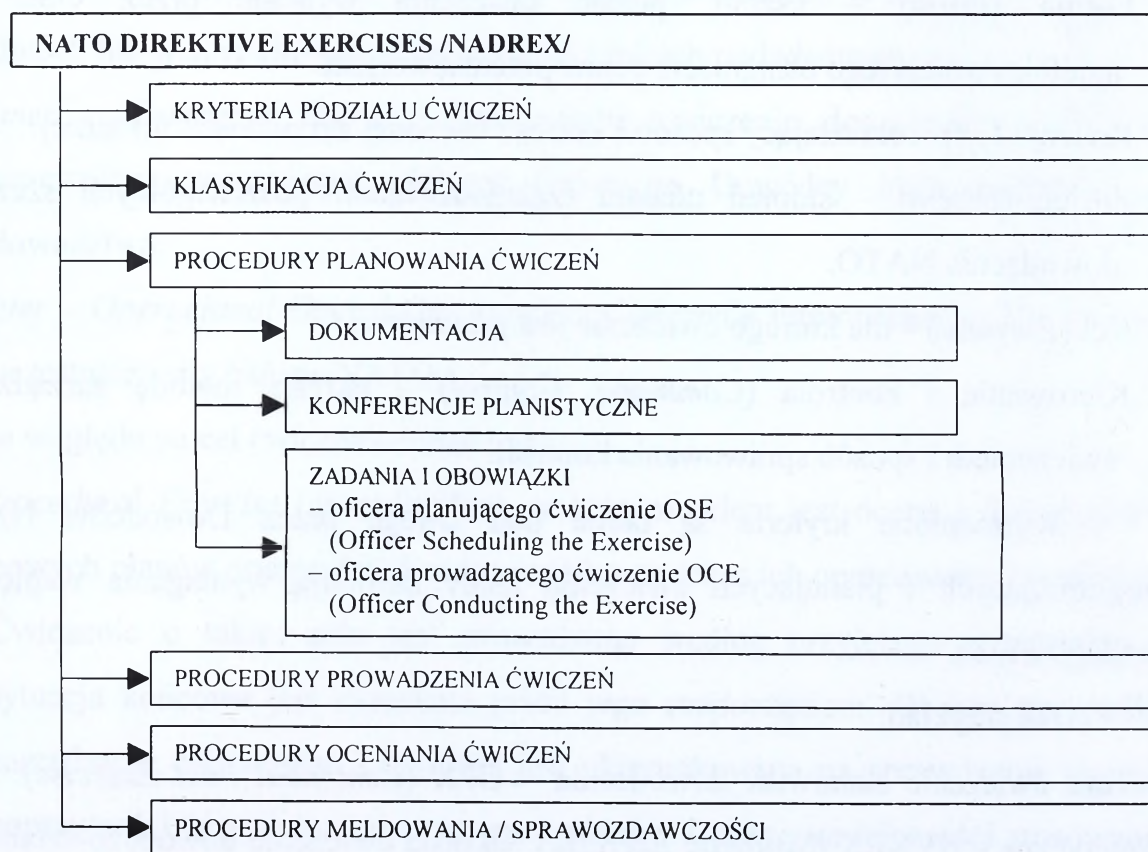
Ze względu na różnorakie zadania stojące przed siłami sojuszniczymi, zarówno o charakterze militarnym jak i niemilitarnym, **ćwiczenia wojskowe NATO dzielą się na trzy kategorie**: ćwiczenia zgodne z Artykułem 5 Traktatu Waszyngtońskiego (Art. 5 TW dot. niesienia wzajemnej pomocy militarnej w wypadku napaści zbrojnej na którekolwiek państwo Sojuszu), ćwiczenia spoza Art. 5 TW, ćwiczenia w duchu PdP.

Ponieważ zadania NATO nie związane z Art. 5 TW (operacje wsparcia pokoju, humanitarne i poszukiwawczo-ratunkowe itp.) mogą być ćwiczone w ramach

obrony kolektywnej przez siły państw sojuszniczych wspólnie z siłami państw spoza NATO lub w ramach ćwiczeń NATO/PdP - jako ich część zdecydowano, że przyszłe ćwiczenia będą programowane tylko w ramach dwóch obszarów, to jest „NATO” i „NATO PLUS”. Taki podział ćwiczeń znacznie upraszcza koordynację zamierzeń z państwami partnerskimi Sojuszu oraz różnymi międzynarodowymi organizacjami bezpieczeństwa.

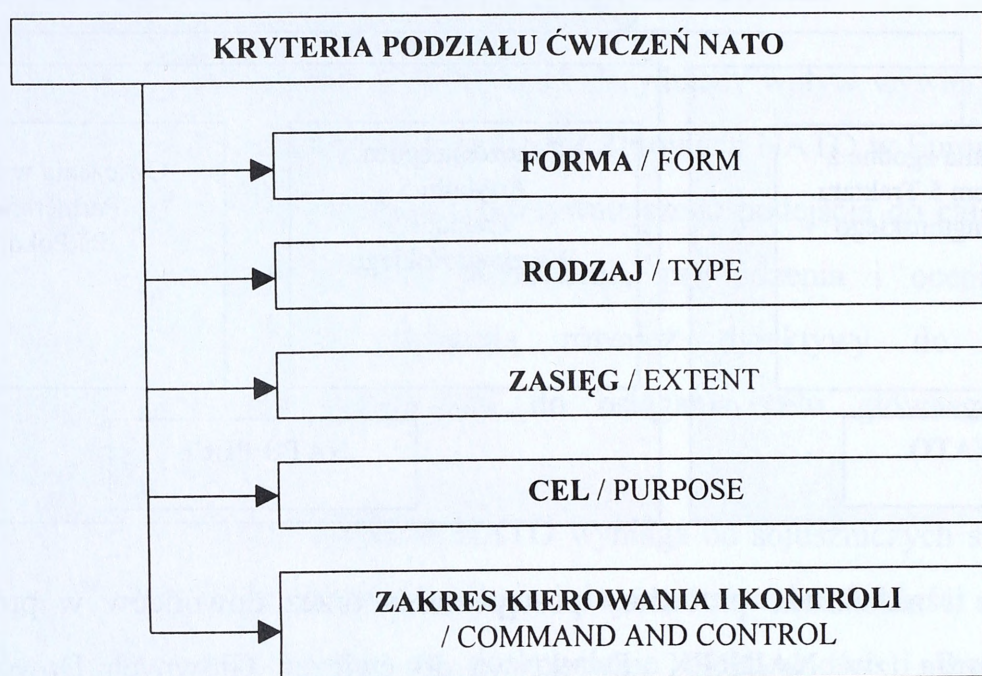

Instrukcje i zasadnicze procedury postępowania przez dowódców w procesie ćwiczeń określa tzw. NADREX „Dyrektywa do ćwiczeń Głównych Dowódców NATO”.

Wytyczne te zawierają: kryteria charakteryzujące ćwiczenia i ich klasyfikacja; procedury planowania, w tym dokumentację, konferencje planistyczne, zadania i obowiązki dowódcy planującego ćwiczenie – OSE (*Officer Scheduling the Exercise*) i dowódcy prowadzącego ćwiczenie – OCE (*Officer Conducting the Exercise*); procedury prowadzenia i oceniania ćwiczenia oraz zasady meldowania (sprawozdawczości).

Każde ćwiczenie NATO charakteryzują określone kryteria:

1. Forma (*Form*) – kształt, postać ćwiczenia wybrana przez OSE do najefektywniejszego osiągnięcia celów przedsięwzięcia.
2. Rodzaj (*Typ*) – określający sposób i zakres ćwiczonej aktywności militarnej.
3. Zasięg (*Extent*) – stopień udziału (zaangażowania) poszczególnych szczebli dowodzenia NATO.
4. Cel (*Purpose*) – dla którego ćwiczenie jest prowadzone.
5. Kierowanie i kontrola (*Command, Control*) – określa metodę zarządzania ćwiczeniem i sposób sprawowania kontroli.

Wymienione kryteria są brane pod uwagę przez Dowódców NATO programujących i planujących ćwiczenia kiedy definiują wymagania względem każdego z nich.

Na przykład:

Forma ćwiczenie stanowisk dowodzenia – CPX (*Command Post Exercise*). **Typ** syntetyczne – SYNEX (*Synthetic Exercise*). Określa ćwiczenie dowódczo-sztabowe, w którym działanie wojsk przeciwnika i/lub wojsk własnych jest modelowane przez

środki elektroniczne (komputery i symulatory). Charakterystycznym ćwiczeniem tego rodzaju jest ćwiczenie wspomagane komputerowo - CAX (*Computer Assisted Exercise*), które ze względu na dystrybucję informacji i miejsce rozegrania ćwiczenia może być prowadzone w sposób rozproszony - dowództwa ćwiczą w MSD lub nie rozproszony - dowództwa ćwiczą w CPB (*Warrior Preparation Center*).

Inny przykład:

Forma ćwiczenie żywe – LIVEX (*Live Exercise*). **Typ** ćwiczenie dowódcze w polu – CFX (*Command Field Exercise*) powstałe w wyniku połączenia CPX z FTX (*Field Training Exercise*) – ćwiczeniem prowadzonym w polu. W ćwiczeniu CFX elementy stanowisk dowodzenia oraz systemu łączności są rozwijane w terenie. O stopniu rozwinięcia tych elementów decyduje OSE (dowódca planujący ćwiczenie). Zaleca się jednak aby nie przekraczały one poziomu brygady. Ze względu na rozmach i zakres połączenia poszczególnych form i typów ćwiczeń, CFX może być prowadzone jako: szkieletowe CFX; rozszerzone ECPX; mieszane FTX + ECPX; z wojskami – FTX w ramach ECPX.

Zasięg ćwiczeń (rozmach) określany jest w czterech kategoriach:

1. *NATO – Wide Exercise* (duże – rozległe ćwiczenie NATO), w których uczestniczą Główni Dowódcy, podlegli im dowódcy oraz zainteresowane MON.
2. *Inter – Command Exercise* (ćwiczenia międzydowódcze), w którym uczestniczy dwóch lub więcej Głównych Dowódców i/lub ich podwładnych.
3. *Inner – Command Exercise* (wewnętrzne ćwiczenie dowódcze), w którym uczestniczy wyznaczony element Głównego Dowódcy i/lub podległe mu dowództwa.
4. *Inter – Operational Operability Exercise* (ćwiczenie interoperacyjne), w którym uczestniczą siły państw NATO.

Ze względu na **cel** ćwiczenie może być:

1. *Procedural Exercise* (proceduralne), w którym celem jest ocena i doskonalenie nowych planów operacyjnych oraz procedur podczas ich opracowania i realizacji. Ćwiczenie o takim celu jest prowadzone według przyjętego scenariusza a sytuacja końcowa jest określona przed jego rozpoczęciem. W tym przypadku zarządzanie ćwiczeniem i kontrola jest ukierunkowana na sprawdzenie stopnia poprawności (przydatności) przyjętych planów i ocenę umiejętności stosowania procedur operacyjnych.

2. *Decision – Making Exercise* (ćwiczenie decyzyjne), w którym dowódcy podejmują decyzje w oparciu o przeprowadzone przez ich sztaby analizy i oceny a sytuacja końcowa jest wynikiem tych decyzji. W ćwiczeniu, o takim celu, zarządzanie i kontrola ogranicza się do stwarzania warunków do podjęcia decyzji i oceny jej słuszności.

Zakres zarządzania (kierowania) ćwiczeniem i kontroli to kryterium, które określa czy ćwiczenie będzie:

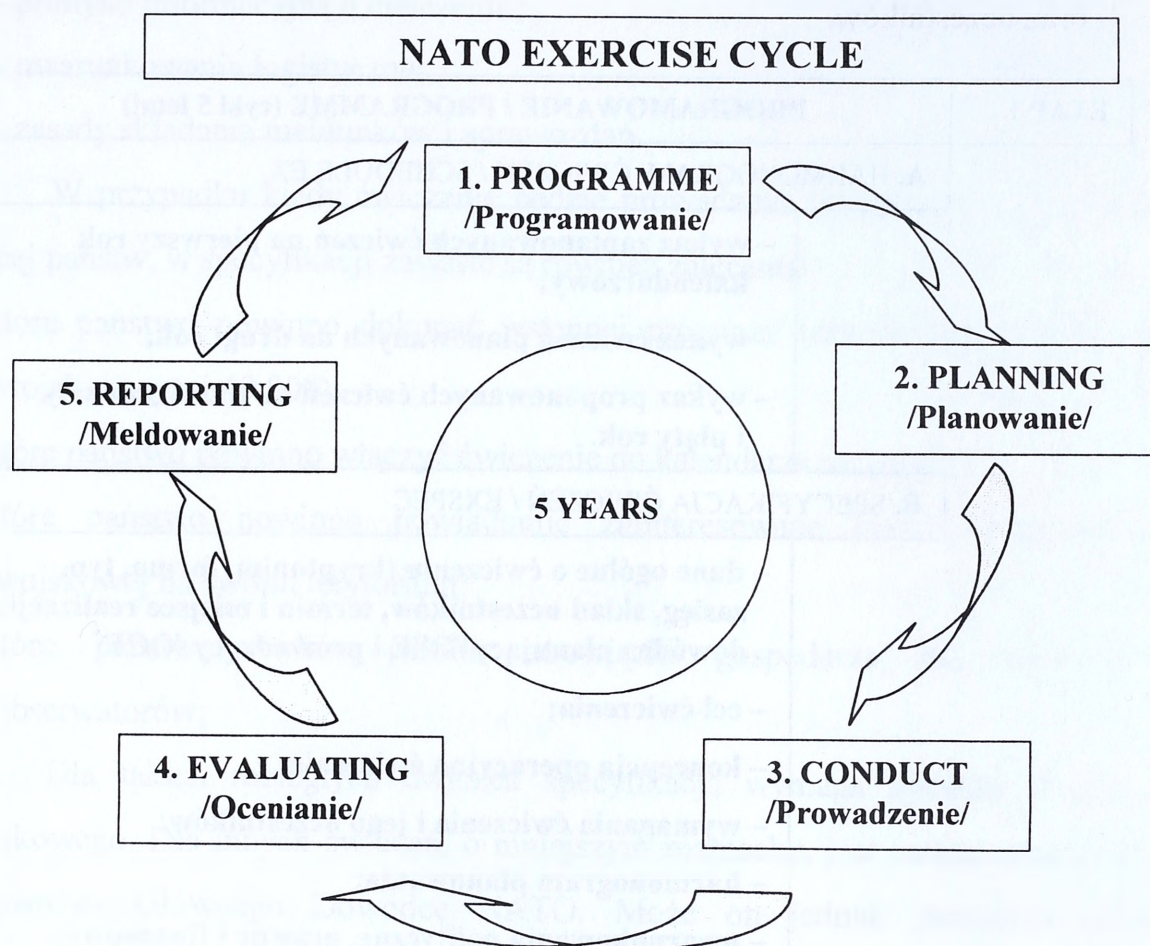
1. Kontrolowane (*Controlled Exercise*) czyli prowadzone zgodnie:
 - a) z wcześniej przyjętym scenariuszem wydarzeń (*Pre-Scripting the Events*). W tym przypadku prowadzący ćwiczenie kieruje nim poprzez narzucanie wcześniej zaplanowanych sytuacji według „Listy głównych zdarzeń / incydentów” (*Main Events Incidents List*) prowokujących do działania kilku lub wszystkich ćwiczących. *Directing Staff* - DISTAFF (sztab kierownictwa ćwiczenia) kontroluje reakcję ćwiczących na zaistniałe zdarzenia i koryguje ich decyzje gwarantując w ten sposób osiągnięcie celów ćwiczenia. Są to zazwyczaj ćwiczenia proceduralne;
 - b) ze scenariuszem dynamicznym (*Dynamic Scripting of the Events*), w którym prowadzący ćwiczenie zarządza nim poprzez tworzenie kolejnych zdarzeń, zgodnie z ich faktycznym przebiegiem w miarę rozwoju ćwiczenia, jako reakcja na decyzje ćwiczących. Kontrola w tym przypadku ukierunkowana jest na ocenę prawidłowości decyzji i skutków działania wojsk w sytuacjach dynamicznych.
2. Wolną grą (*Free Play Exercise*), które jest ćwiczeniem o swobodnym przebiegu testującym możliwości jego uczestników (dowódców i wojsk) w nieprzewidzianych sytuacjach operacyjno-taktycznych. Zarządzanie takim ćwiczeniem sprowadza się jedynie do spowodowania realizacji przez ćwiczących wszystkich zadań niezbędnych do osiągnięcia celów ćwiczenia oraz wprowadzania ograniczeń związanych z bezpieczeństwem czasu pokoju. Kontrola również ogranicza się do oceny przestrzegania przez ćwiczących warunków bezpieczeństwa.

III. Proces ćwiczeń NATO

Proces ćwiczeń wojskowych NATO obejmuje okres pięciu lat. W tym cyklu realizowanych jest 5 kolejno po sobie następujących etapów:

1. Programowanie;

2. Planowanie;
3. Prowadzenie;
4. Ocenianie;
5. Meldowanie.

Współzależność występująca między wszystkimi etapami powoduje to, że przedsięwzięcia realizowane w każdym z nich mają decydujący wpływ na następny etap.

Programowanie jest wymogiem decydującym o osiągnięciu celów ćwiczeń. Na tym etapie Główny Dowódca NATO konsultuje z władzami Sojuszu, innymi dowódcami, w tym także z dowódcami narodowymi, rozwój ćwiczeń wojskowych. Następnie ogłasza swoje wymagania dotyczące ćwiczeń w „Programie ćwiczeń” (EXPROG). Wszyscy Główni Dowódcy NATO przesyłają swoje programy ćwiczeń do Komitetu Wojskowego a poprzez niego do Sekretarza Generalnego i wszystkich Ministrów Obrony.

Jak wspomniałem Program ćwiczeń wojskowych obejmuje okres pięciu lat i zawiera:

1. Harmonogram ćwiczeń, który zawiera:

- a) wykaz zaplanowanych ćwiczeń na pierwszy rok kalendarzowy i ich uczestników;
- b) wykaz ćwiczeń planowanych na drugi rok kalendarzowy i ich uczestników;
- c) wykaz proponowanych ćwiczeń na trzeci, czwarty i piąty rok kalendarzowy oraz uczestników.

ETAP 1	PROGRAMOWANIE / PROGRAMME (cykl 5 letni)
	A. HARMONOGRAM ĆWICZEŃ / SCHEDULE EX
	– wykaz zaplanowanych ćwiczeń na pierwszy rok kalendarzowy; – wykaz ćwiczeń planowanych na drugi rok; – wykaz proponowanych ćwiczeń na trzeci, czwarty i piąty rok.
	B. SPECYFIKACJA ĆWICZEŃ / EXSPEC
	– dane ogólne o ćwiczeniu (kryptonim, forma, typ, zasięg, skład uczestników, termin i miejsce realizacji, dowódca planujący /OSE i prowadzący /OCE; – cel ćwiczenia; – koncepcja operacyjna ćwiczenia; – wymagania ćwiczenia i jego uczestników; – harmonogram planowania; – uwarunkowania polityczne, prawne i finansowe; – uwarunkowania logistyczne; – instrukcje specjalne; – zasady składania meldunków i sprawozdań.

2. Zatwierdzoną tzw. inicjującą **Specyfikację Ćwiczeń** (EXSPEC) dla każdego zaplanowanego przedsięwzięcia, która zawiera wszelkie niezbędne dane o ćwiczeniu takie jak:

- informacje ogólne o ćwiczeniu, w tym jego kryptonim, formę i typ, zasięg, skład ćwiczących, termin i miejsce realizacji, nazwiska OSE i OCE;
- cel ćwiczenia;
- koncepcję operacyjną ćwiczenia;
- terminy zamierzeń planistycznych w formie harmonogramu;
- wymagania jakie muszą spełnić uczestnicy ćwiczenia;

- uwarunkowania polityczne i prawne prowadzenia ćwiczenia, w tym konieczność zawiadomienia i zaproszenia dla obserwatorów działających pod egidą Dokumentu Wiedeńskiego (nawet wtedy, kiedy ćwiczenie nie spełnia wymaganych progów zawiadomienia);
- politykę informacyjną o ćwiczeniu;
- uwarunkowania logistyczne;
- zasady składania meldunków i sprawozdań.

W przypadku kiedy ćwiczenie będzie prowadzone na terytorium dwóch lub więcej państw, w specyfikacji zawarte są również zalecenia:

- które państwo powinno dokonać wstępnej prognozy (dla ćwiczeń z udziałem wojsk powyżej 40 000);
- które państwo powinno włączyć ćwiczenie do kalendarza rocznego;
- które państwo powinno powiadomić zainteresowane kraje o działalności wojskowej na swoim terytorium;
- które państwo będzie pełniło obowiązki gospodarza dla działalności obserwatorów;

Dla takich rozległych ćwiczeń specyfikacja wymaga aprobaty Komitetu Wojskowego. Dla innych ćwiczeń, o mniejszym rozmachu, jest zatwierdzana przez stosownego Głównego Dowódcę NATO. Może on jednak przekazać swoje uprawnienia w tym względzie podwładnemu dowódcy.

Zatwierdzona specyfikacja jest przesyłana do wszystkich zainteresowanych instytucji (dowódców) NATO i władz (dowództw) narodowych i stanowi podstawę do planowania ćwiczenia.

ETAP 2	PLANOWANIE / PLANNING (cykl 18-24 m-ce)
	A. PRZYGOTOWANIE INSTRUKCJI PLANOWANIA ĆWICZENIA / EXPI
	B. OPRACOWANIE PLANU OPERACYJNEGO ĆWICZENIA / EXOPLAN
	C. KONFERENCJE PLANISTYCZNE
	- przedwstępna (15-16 m.-cy przed ćwiczeniem); - wstępna (11-12 m.-cy przed ćwiczeniem); - główna (9-10 m.-cy przed ćwiczeniem); - końcowa (2-3 m.-ce przed ćwiczeniem).
	D. OPRACOWANIE ROZKAZU OPERACYJNEGO ĆWICZENIA / EXOPORD

Planowanie ćwiczeń realizują Główne Dowództwa NATO (regionalne, podregionalne, połączone, rodzajów sił zbrojnych). Jest to cykl trwający 18 - 24 miesiące, w czasie którego szczegółowo rozwijane są wszystkie aspekty indywidualne ćwiczenia, w tym opracowanie niezbędnej dokumentacji i dokonanie uzgodnień organizacyjnych w zakresie jego przygotowania.

Proces planowania jest działaniem skoordynowanym polegającym na wypracowaniu i określeniu najefektywniejszych metod osiągnięcia celów ćwiczenia oraz dopasowaniu danych wyjściowych zawartych w specyfikacji dowódcy planującego ćwiczenie (OSE) z planowaniem operacyjnym dowódcy, który będzie ćwiczenie prowadził (OCE). Aby osiągnąć maksymalne korzyści szkoleniowe Plan Operacyjny Ćwiczenia (EXOPLAN) powinien być przygotowany zgodnie z wytycznymi planowania operacyjnego i realizowany w warunkach maksymalnie odzwierciedlających rzeczywistą operację (zasada realizmu ćwiczenia). Dlatego główną rolę w całym cyklu odgrywają zespoły planowania OSE/OCE. W ich składzie pracują najbardziej doświadczeni oficerowie znający zarówno problematykę planowania operacyjnego jak i przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. Ich rola nie kończy się bowiem wraz z zakończeniem cyklu planowania ale trwa we wszystkich pozostałych etapach procesu ćwiczenia jako personelu badawczego, oceniającego i analitycznego.

A oto typowe kroki proceduralne w etapie planowania ćwiczenia:

1. Centralny Zespół Planowania dowódcy planującego (OSE CPT) opracowuje Instrukcję Planowania Ćwiczenia (EXPI) bazując na koncepcji Operacyjnej Ćwiczenia (EXOCON). Instrukcja Planowania Ćwiczenia jest dokumentem dyrektywnym określającym architekturę całego cyklu (etapu) planowania w myśl zasad obowiązujących w planowaniu operacyjnym, dostosowującym wszystkie jego aspekty do potrzeb ćwiczenia, zwłaszcza pod kątem ograniczeń czasu pokoju, kosztów i zagwarantowania bezpieczeństwa ćwiczących. Zawiera zatem kierunki oraz wymagania, które należy uwzględnić podczas planowania a także w etapie rozwoju ćwiczenia. Dokument ten powstaje praktycznie zaraz po tym, jak zostanie zatwierdzona specyfikacja.
2. Centralny Zespół Planowania OSE opracowuje propozycję (szkic) Planu Operacyjnego Ćwiczenia (EXOPLAN) zgodnie z Dyrektywą Planowania

Operacyjnego NATO (EXPLANDIR) i opracowaną wcześniej Instrukcją Planowania Ćwiczenia (EXPI).

3. Zapoznanie z propozycją (szkicem) Planu Operacyjnego Ćwiczenia Zespołu Planowania OCE i zaangażowanych w proces ćwiczenia dowództw, zwłaszcza narodowych. Od tego momentu zaczyna się ściśle współdziałanie OSE/OCE i dowódców narodowych w zakresie przygotowania ćwiczenia. Współpraca zapoczątkowana jest zazwyczaj wspólnym szkoleniem prowadzonym najczęściej w formie seminarium lub warsztatów, w czasie których dyskutowane są i wszystkie kluczowe problemy związane z przebiegiem dalszego planowania ćwiczenia i podejmowane w tym zakresie wspólne ustalenia.

W celu dopracowania i przyjęcia ostatecznej wersji Planu Operacyjnego Ćwiczenia, koordynacji prac nad jego stroną organizacyjną i oceny stopnia realizacji wspólnych ustaleń organizuje i prowadzi się szereg konferencji planistycznych, które w zależności od fazy w jakiej znajduje się planowanie noszą nazwę konferencji:

- przedwstępnej (15-16 m-cy przed ćwiczeniem);
- wstępnej (11-12 m-cy przed ćwiczeniem);
- głównej (9-10 m-cy przed ćwiczeniem);
- końcowej (2-3 m-ce przed ćwiczeniem).

Dodatkowymi przedsięwzięciami planistycznymi są seminaria, warsztaty i tzw. „okresy studyjne” oraz rekonesanse miejsc ćwiczeń.

Każda z wymienionych konferencji ma inny cel a więc i problematyka rozwiązywana w czasie ich trwania jest inna. Prace są jednak tak ukierunkowane aby efektem finalnym ostatniej konferencji był Rozkaz Operacyjny Ćwiczenia (EXOPORD), którego opracowanie kończy etap planowania.

Rozkaz Operacyjny Ćwiczenia jest podstawowym dokumentem stawiającym podwładnym biorącym udział w przedsięwzięciu szczegółowe zadania i instrukcje do prowadzenia ćwiczenia.

Prowadzenie ćwiczenia obejmuje zarządzanie nim i kierowanie wszystkimi ćwiczącymi dowództwami (agencjami) oraz dowodzenie siłami realizującymi zadania zmierzające do osiągnięcia celów ćwiczenia. Jest to najważniejszy etap zarówno dla kierownictwa jak i ćwiczących. Polega bowiem na rozegraniu sytuacji militarnych zgodnie z Planem Operacyjnym Ćwiczenia.

ETAP 3	PROWADZENIE / CONDUKT
	FAZA 1. OSIĄGANIE GOTOWOŚCI DO ĆWICZENIA
	FAZA 2. PLANOWANIE I KIEROWANIE DZIAŁANAMI OPERACYJNO-TAKTYCZNYMI
	FAZA 3. ZAKOŃCZENIE ĆWICZENIA
	OMÓWIENIE NA GORĄCO

Wszystkie typy (rodzaje) ćwiczeń NATO prowadzone są w trzech zasadniczych fazach:

Pierwsza faza to osiągnięcie gotowości do ćwiczenia. Wiąże się przede wszystkim z przerzutem dowództw i sił do rejonu ćwiczenia oraz jego zajęciem. Obejmuje także przedsięwzięcia (czynności) pozwalające ćwiczącym zapoznać się z sytuacją operacyjno-taktyczną, zadaniami oraz dokumentami normatywnymi. W tej fazie ćwiczenia rozwiązywane są również wszystkie problemy związane z rozpoczęciem i mających wpływ na dalszy jego przebieg np. sprawdzenie systemu łączności, ustalenie trybu pracy ćwiczących itp.

Druga faza ćwiczenia to praktyczna realizacja przez ćwiczące dowództwa i siły zadań operacyjnych i taktycznych. Jak już wcześniej wspomniano, ze względu na przyjętą metodę zarządzania i kontroli może być prowadzona dwoma sposobami tzn. jako ćwiczenie kontrolowane lub jako wolna gra. Bez względu jednak na przyjęty wariant, proces decyzyjny ćwiczących dowództw przebiega zawsze według procedur dowodzenia obowiązujących w rzeczywistych operacjach oraz zgodnie z zasadami ich prowadzenia.

Trzecia faza obejmuje realizację przedsięwzięć kończących ćwiczenie takich jak przerwanie działań operacyjno-taktycznych, odtworzenie zdolności i gotowości bojowej oraz przygotowanie i powrót dowództw i sił do miejsca stałej dyslokacji w macierzystym kraju. W tej fazie ćwiczenia przeprowadza się również omówienie ćwiczenia tzw. „omówienie na gorąco”.

Ocenianie mimo, że jest przedostatnim etapem procesu ćwiczenia, trwa przez cały czas, od chwili rozpoczęcia programowania poprzez planowanie, prowadzenie aż do chwili jego zakończenia. Ocenianie ma na celu podsumowanie wysiłku włożonego w przygotowanie i realizację tego skomplikowanego przedsięwzięcia, poniesionych kosztów i osiągniętych efektów szkoleniowych.

W wyniku oceny procesu ćwiczenia uzyskuje się również rzeczywisty obraz poziomu przygotowania do planowania operacyjnego kadry oficerskiej zespołów planistycznych oraz wyszkolenia operacyjno-taktycznego ćwiczących. Doświadczenia i ewentualne mankamenty jakie stwierdzono w czasie procesu ćwiczenia stanowią z jednej strony podstawę do późniejszych działań korygujących i doskonalenia organizacji przyszłych ćwiczeń, z drugiej zaś do opracowania programów doszkalających podległych dowódców, sztabów i wojsk.

ETAP 4	OCENIANIE / EVALUATING	
	OCENA I REAGOWANIE NA MANKAMENTY	
	A. PROGRAMOWANIA	
	B. PLANOWANIA I PRZYGOTOWANIA ĆWICZENIA	
	C. PROWADZENIA ĆWICZENIA	
	OGÓLNA OCENA ĆWICZENIA	

Elementem struktury ćwiczenia dokonujący oceny procesu ćwiczenia jest Zespół Kontroli i Oceny, w którego skład wchodzi rozjemcy sztabowi i taktyczni (w przypadku ćwiczeń z wojskami LIVEX). W sytuacjach gdy istnieje potrzeba oceny zagadnień i działalności komórek specjalistycznych sztabów lub realizacji zadań taktycznych przez jednostki rodzajów sił zbrojnych i wojsk do zespołu powołuje się rozjemców bardzo dobrze znających tę problematykę.

Zasadą jest, że aparat rozjemczy tworzą oficerowie posiadający dużą wiedzę teoretyczną i praktyczną oraz bogate doświadczenie operacyjno-taktyczne niezbędne do fachowej i rzetelnej oceny poszczególnych etapów, faz lub epizodów ćwiczenia a w konsekwencji oceny stopnia osiągnięcia założonych celów.

Na kompleksową, końcową ocenę ćwiczenia składają się:

- rezultaty osiągnięte w rozgrywanych sytuacjach (zdarzeniach) operacyjnych i taktycznych;
- efektywność dowodzenia na ćwiczących szczeblach;
- stopień wpływania (reagowania) dowódców na skuteczność wzmocnienia i wsparcia.
- poniesione straty (szkody) wpływające na możliwości bojowe pozostałych w dyspozycji sił i środków;

Kolejnym elementem oceniającym ćwiczących jest Zespół Analityczno-Wnioskujący, który funkcjonuje w strukturze sztabu kierownictwa ćwiczenia (jest odpowiednikiem naszej Grupy Omówienia Ćwiczenia). Jego zadaniem jest zbieranie doświadczeń i ocen wszystkich faz i epizodów ćwiczenia, ich analiza oraz sformułowanie wniosków na potrzeby omówienia ćwiczenia „na gorąco” (hot wash up) prowadzonego w dniu jego zakończenia. Ocena przebiegu ćwiczenia i wnioski końcowe są podstawą do działalności w ostatnim etapie procesu ćwiczenia.

Meldowanie kończy proces ćwiczenia. W terminie do 30 dni po zakończeniu przedsięwzięcia dowódca prowadzący jest zobowiązany opracować meldunek wstępny tzw. Meldunek Pierwszego Wrażenia - FIR (*First Impression Report*). Ujmuje w nim ocenę:

- stopnia osiągnięcia celów ćwiczenia;
- przebiegu procesu planowania ćwiczenia;
- sprawności przemieszczenia się dowództw i wojsk do rejonu ćwiczenia;
- funkcjonowania systemu dowodzenia, w tym osiągnięcie celu jedności dowodzenia (*Unity of Command*);
- poszczególnych faz ćwiczenia;
- zabezpieczenia administracyjnego i logistycznego;
- programu obserwatorów i wizyt oraz obsługi gości ćwiczenia;
- programu informacyjnego i funkcjonowania Centrum Informacyjnego ćwiczenia;
- programu oświatowo – kulturalnego realizowanego w czasie ćwiczenia;
- inne spostrzeżenia.

Do każdej z wymienionych ocen dołączone są wnioski i propozycje niezbędne do usunięcia stwierdzonych niedociągnięć lub nieprawidłowości w celu usunięcia ich w następnym ćwiczeniu.

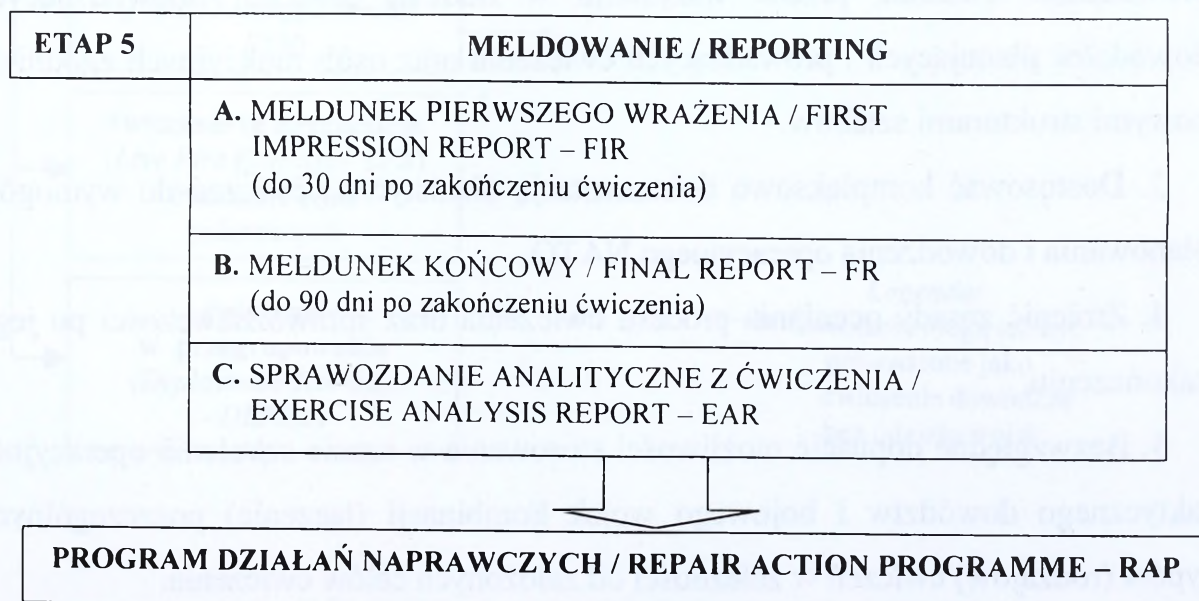
Po upływie trzech miesięcy od zakończenia ćwiczenia powstaje Meldunek Końcowy – FR (*Final Report*), który zawiera:

myśl przewodnią ćwiczenia i założone cele;

- ogólną ocenę ćwiczenia i stopień osiągnięcia celów;
- wykaz uczestników ćwiczenia (zaangażowanych państw, dowództw i wojsk);
- strukturę organizacyjną ćwiczenia;

- harmonogram procesu planowania wraz z opisem i oceną poszczególnych jego okresów;
- zbiorcze zestawienie uwag i ocen głównych aspektów organizacyjnych ćwiczenia;
- ocenę przebiegu ćwiczenia, w tym przemieszczenia dowództw (wojsk) do rejonu ćwiczenia i ich dyslokacji, funkcjonowania punktów koordynacyjnych - POC (*Point of Contact*), dokumentacji ćwiczenia, przyjętych rozwiązań operacyjno-taktycznych, zarządzania (kierowania), interoperacyjności w zakresie systemów łączności dowodzenia, stosowania standardowych procedur operacyjnych i terminologii NATO, zasadności użycia rodzajów broni - ROE (*Rules of Engages*);
- ocenę funkcjonowania administracji i logistyki;
- ocenę przydzielonych środków finansowych;
- szczegółowy opis świadczeń realizowanych przez państwo gospodarza ćwiczenia;
- inne oceny według potrzeb oraz uwagi i konstruktywne wnioski.

Takie sprawozdanie z ćwiczenia przesyłane jest do dowódców i zainteresowanych oficerów funkcyjnych sztabów w celu zapoznania ich z kompleksową oceną ćwiczenia i wyrażenia swoich opinii. Mają na to czas ok. 30 dni, po których zwracają dokument wraz z ustosunkowaniem się (uwagami) do treści i oceny ćwiczenia. Należy podkreślić, że prawo do osobistego ustosunkowania się do oceny mają wszystkie osoby funkcyjne ćwiczenia objęte kontrolą. Końcowa ocena ćwiczenia wraz z wnioskami przedstawiana jest do zatwierdzenia przełożonemu dowódcy.

Etap meldowania kończy sprawozdanie analityczne z ćwiczenia opracowane przez Zespół Analityczno-Wnioskujący dowódcy planującego ćwiczenie. Treść dokumentu oparta jest na ocenach z raportów wstępnego i końcowego. Wszelkie wnioski dotyczące stwierdzonych niedociągnięć w całym procesie ćwiczenia stanowią podstawę do opracowania tzw. Programów Działań Naprawczych.

Wnioski

Na podstawie analizy dostępnych dokumentów normatywnych NATO a także doświadczeń z udziału oficerów SZ RP w wielu ćwiczeniach NATO i NATO/PdP można wyciągnąć jeden generalny wniosek a mianowicie:

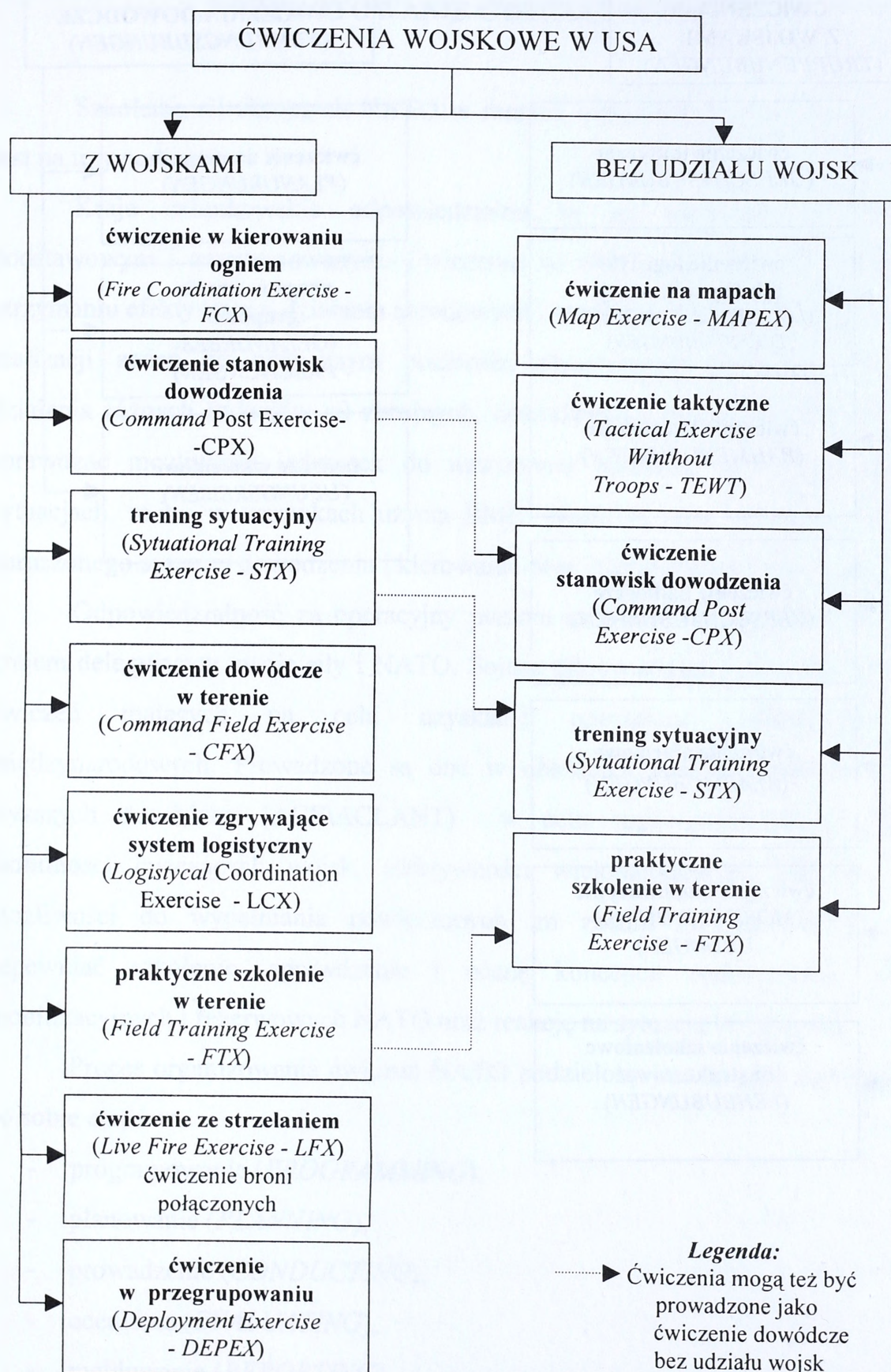
Procedury ćwiczeń NATO bezwzględnie obowiązują od poziomu operacyjnego. Na tym szczeblu są programowane, planowane i prowadzone ćwiczenia sojusznicze. Na poziomie taktycznym w siłach zbrojnych państw sojuszniczych obowiązują procedury narodowe w większym lub mniejszym stopniu zbliżone do procedur NATO.

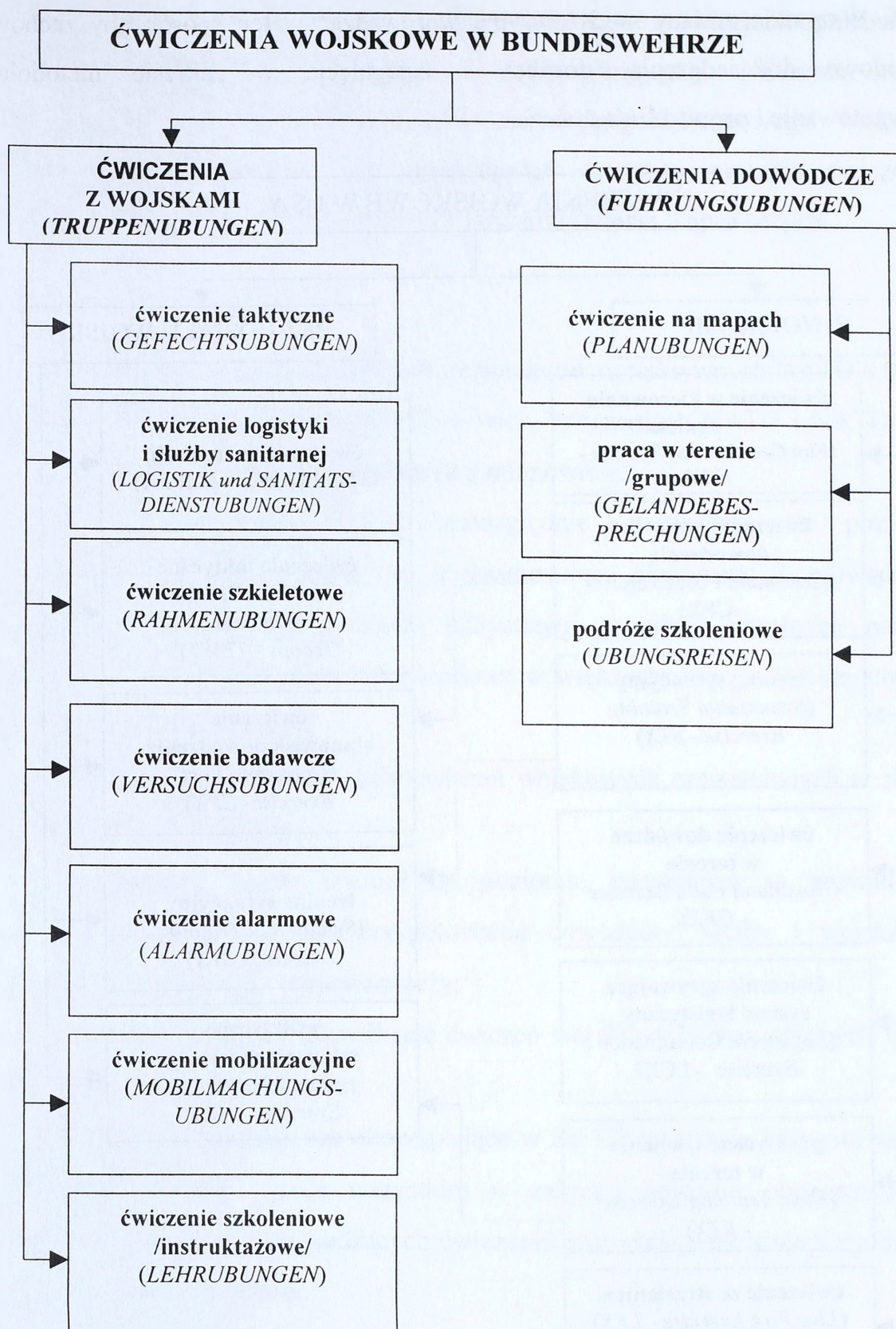
Przykładem są tu porównania ćwiczeń wojskowych prowadzonych w siłach lądowych USA i Bundeswehrze.

W praktyce jednak również na poziomie taktycznym są prowadzone ćwiczenia sojusznicze w celu przygotowania dowódców, sztaby i wojska do wspólnych działań. Z tego względu należy:

1. Dostosować kryteria i klasyfikację ćwiczeń wojskowych prowadzonych w SZ RP do obowiązujących w Sojuszu.
2. Zmodyfikować dotychczas obowiązujące w SZ RP instrukcje przygotowania i prowadzenia ćwiczeń, przede wszystkim w zakresie procedur obowiązujących dowódców planujących i prowadzących ćwiczenia oraz osób funkcyjnych zgodnie z nowymi strukturami sztabów.
3. Dostosować kompleksowo dokumentację planistyczną ćwiczeń do wymogów planowania i dowodzenia operacyjnego NATO.
4. Zmienić zasady oceniania procesu ćwiczenia oraz sprawozdawczości po jego zakończeniu.
5. Bezwzględnie dopuścić możliwości stosowania w czasie szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i bojowego wojsk kombinacji (łączenia) poszczególnych typów (rodzajów) ćwiczeń w zależności od założonych celów ćwiczenia.

6. Wszystkie zmiany modyfikacyjne wprowadzać w ten sposób aby zachować narodowe doświadczenia, dorobek i osiągnięcia w zakresie metodologii przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

kpt. dypl. Zbigniew RUSZNIAK

Dowództwo Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej

„PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ W NATO”

Szkolenie sił zbrojnych NATO w ramach odbywanych ćwiczeń podzielone jest na trzy poziomy.

Kraje członkowskie odpowiedzialne są za szkolenie na poziomie podstawowym i zaawansowanym. Ćwiczenia na tych poziomach są skupione na utrzymaniu efektywności działania narodowych i wielonarodowych sił i dowództw w realizacji zadań na taktycznym poziomie, obejmującym tematykę wspólnego działania różnych rodzajów sił zbrojnych, dowodzenia i kierowania. Powinny one sprawdzać możliwości jednostek do utrzymania zdolności bojowej w różnych sytuacjach, m.in.: w warunkach użycia BMR, środków walki radioelektronicznej, naruszonego systemu dowodzenia i kierowania oraz intensywnego rozpoznania.

Odpowiedzialność za operacyjny poziom szkolenia dzielona jest pomiędzy krajem delegującym swoje siły i NATO. Sojusz odpowiedzialny jest za organizację ćwiczeń mających na celu uzyskanie operacyjnej efektywności sił międzynarodowych. Prowadzone są one w obszarach odpowiedzialności dwóch wyższych dowództw (ACE\ACLANT) w celu zapewnienia elastyczności i mobilności ćwiczących wojsk, efektywności wielonarodowych formacji i ich możliwości do wypełniania powierzonych im zadań. Poziom ćwiczeń musi zapewniać szkolenie, sprawdzenie i ocenę koncepcji operacyjnych, planów mobilizacyjnych i rezerwowych NATO oraz reakcję na sytuację kryzysowe.

Proces organizowania ćwiczeń NATO podzielony jest na pięć następujących po sobie etapów:

- programowanie (*PROGRAMMING*),
- planowanie (*PLANNING*),
- prowadzenie (*CONDUCTING*),
- ocenianie (*EVALUATING*),
- meldowanie (*REPORTING*).

Programowanie to określenie szczegółowych wymagań obejmujących cele, priorytety, zaangażowanie dowództw oraz ustalenie programu ćwiczeń dla danego okresu szkolenia.

Planowanie to opracowanie koncepcji przeprowadzenia, szczegółowej dokumentacji oraz przygotowanie rejonu, kierownictwa i uczestników do udziału w ćwiczeniu.

Prowadzenie to rozegranie ćwiczenia, zgodnie z zadaniami zawartymi w rozkazie operacyjnym (*Exercise Operation Order – EXOPORD*) oraz ustaleniami zawartymi w Instrukcji Planowania Ćwiczenia (*Exercise Planning Instruction – EXPI*).

Ocenianie jest to określenie stopnia osiągnięcia celów ćwiczenia, zakresu realizacji zagadnień szkoleniowych, stanu wyszkolenia dowództw i wojsk oraz zdarzeń mających wpływ na jego przebieg.

Meldowanie (sprawozdawczość) jest to opracowanie i przesłanie do wszystkich zainteresowanych meldunków, zawierających całokształt informacji o przeprowadzonym ćwiczeniu.

Programowanie i planowanie stanowią dwa zasadnicze etapy przygotowania ćwiczeń NATO. Prawo do zarządzania przeprowadzenia ćwiczeń wojskowych w NATO posiadają:

- Naczelnicy Dowódcy dwóch Wyższych Dowództw NATO (*Major NATO Command – MNC*);
- Wyżsi Dowódcy Wyższych Dowództw Podległych (*Major Subordinate Command – MSC*);
- Dowódcy Głównych Dowództw Podległych (*Principal Subordinate Command – PSC*);
- Dowódcy bezpośrednio podlegli dowódcom PSC.

Dowódcy MNC są odpowiedzialni za koordynowanie indywidualnych ćwiczeń wojskowych w ramach NATO i wykonywanie programów ćwiczeń wraz z innymi dowódcami NATO i władzami poszczególnych państw.

Ćwiczenia wojskowe NATO odbywają się wyłącznie dzięki poparciu poszczególnych państw oraz ich uczestnictwu jako, że państwa te delegują siły biorące udział w ćwiczeniach poza siłami, które już wcześniej zostały podporządkowane operacyjnie kierownictwu NATO (OPCON).

Programowanie ćwiczeń NATO prowadzone jest w cyklu rocznym, na szczeblu dwóch Wyższych Dowództw NATO (*Bi-Major NATO Command – Bi-MNC*), na

okres pięciu lat. W trakcie procesu programowania ćwiczeń, dowódcy uprawnieni do zarządzania przeprowadzenia ćwiczeń przesyłają do Bi-MNC wykazy ćwiczeń.

Dowódcy Bi-MNC opracowują i wydają:

- “Wytyczne i Program Ćwiczeń NATO” (*Bi-MNC NATO Exercise Directive and Programme – NEDP*);
- “Wytyczne i Program Ćwiczeń NATO/PLUS” (*Bi-MNC NATO/PLUS Exercise Directive and Programme – NPEDP*).

Dokumenty te stanowią podstawę do opracowania i wydania przez dowódców niższych szczebli dowodzenia (MSC i PSC) własnych “Wytycznych i Programów Ćwiczeń”.

Tworzenie właściwego programu ćwiczeń, wymaga elastycznej struktury ich organizowania oraz skutecznego procesu oceny. Kluczową rolę spełniają w tym względzie Rady Oceny Ćwiczeń w ramach dwóch wyższych dowództw NATO (ACE i ACLANT), oceniające politykę i programy ćwiczeń NATO.

Wstępny projekt “Wytycznych i Programów Ćwiczeń NATO i NATO/PLUS” opracowany przez Bi-MNC przesyłany jest do Rady NATO ds. Koordynacji Ćwiczeń (*NATO Exercise Coordination Board – NECB*) i Rady NATO ds. Polityki Ćwiczeń (*NATO Exercise Policy Board – NEPB*) w celu:

- koordynacji ćwiczeń NATO, NATO/PLUS,
- sprawdzenia zgodności z doktryną szkoleniową i polityczną sojuszu.

Po ocenie “Wytycznych ...” przez Rady NATO ds. ćwiczeń (NECB i NEPB), w trakcie konferencji w sprawie ćwiczeń NATO (*NATO Exercise Conference – NEC*) i corocznej konferencji Komórki Koordynacji Programu PdP (*Partnership Coordination Cell /PfP/ Annual Conference*) uwzględniane są propozycje państw członków Sojuszu, PdP i UZE. Po tych konferencjach końcowa wersja obu “Wytycznych ...” zatwierdzana jest przez Radę Północnoatlantycką (*North Atlantic Council – NAC*).

“Wytyczne...” zawierają:

- szczegółowe wymagania w stosunku do ćwiczeń;
- cel ćwiczeń;
- priorytet ćwiczeń,
- cykl prowadzenia ćwiczeń;
- zaangażowanie dowództw w ćwiczenia;

- program ćwiczeń.

Planowanie ćwiczeń w NATO prowadzone jest w oparciu o zalecenia zawarte w "Wytycznych Bi-MNC do Planowania Ćwiczeń" oraz "Wytycznych Bi-MNC do Planowania Operacyjnego" tom III. Celem „Wytycznych.... jest dostarczenie dowódcom niższych szczebli dowodzenia wskazówek do planowania ćwiczeń prowadzanych w ramach NATO.

"Wytyczne Bi-MNC do Planowania Ćwiczeń" zawierają:

- ogólne i szczegółowe cele ćwiczeń,
- obowiązki dowództw MNC,
- poziomy szkolenia,
- zasady programowania i koordynacji ćwiczeń,
- proces planowania ćwiczeń,
- dokumentację ćwiczeń i zasady jej zatwierdzania,
- zasady prowadzenia ćwiczeń,
- organizacje i zadania sztabu kierownictwa ćwiczenia,
- zasady oceny ćwiczeń,
- wytyczne w sprawie finansowania i opracowania budżetu ćwiczeń,
- wytyczne w sprawie polityki informacyjnej,
- zasady przyjmowania gości i obserwatorów.

Szczegółowe planowanie ćwiczenia dokonywane jest w trakcie: spotkań zespołu autorskiego, konferencji planistycznych i warsztatów roboczych. W konferencjach planistycznych i warsztatach roboczych uczestniczą przedstawiciele wszystkich dowództw oraz państw uczestniczących w danym ćwiczeniu.

W czasie procesu planowania niezbędne jest przeprowadzenie czterech konferencji:

- Przedwstępnej Konferencji Planistycznej (*Pre-Initial Planning Conference – Pre-IPC*);
- Wstępnej Konferencji Planistycznej (*Initial Planning Conference – IPC*);
- Główniej Konferencji Planistycznej (*Main Planning Conference – MPC*);
- Końcowej Konferencji Planistycznej (*Final Planning Conference – FPC*).

Przedwstępna Konferencja Planistyczna zwoływana jest przez dowódcę zarządzającego przeprowadzenie ćwiczenia (*Officer Scheduling the Exercise – OSE*). Uczestnikami konferencji są:

- przedstawiciele OCE;

- zespół autorski CPT;
- przedstawiciele szkolenia podstawowego PTA oraz państwa gospodarza.

Celem Pre-IPC jest:

- dyskusja na temat planowania wstępnego;
- określenie zadań do realizacji, w szczególności harmonogramu procesu planistycznego i szczegółowych porozumień;
- określenie bezpośrednich punktów kontaktowych w poszczególnych, zainteresowanych dowództwach i określenie listy korespondencji związanej z ćwiczeniem.

Wynikiem Pre-IPC jest:

- opracowanie i wydanie wstępnego projektu specyfikacji ćwiczenia (*Exercise Specification – EXSPEC*).

Wstępna Konferencja Planistyczna zwoływana jest przez OSE. W konferencji udział biorą uczestnicy Pre-IPC oraz dodatkowo przedstawiciele wszystkich państw uczestniczących w ćwiczeniu. Jej celem:

- opracowanie końcowej wersji specyfikacji ćwiczenia i przedstawienie jej OSE do zatwierdzenia;
- opracowanie pierwszego projektu “Instrukcji Planowania Ćwiczenia”;
- opracowanie dodatkowych dokumentów niezbędnych do rozpoczęcia procesu planowania operacyjnego przez kierownika ćwiczenia (Officer Conducting the Exercise – OCE).

Między konferencjami WKP i GKP, oficer prowadzący ćwiczenie (OCE) organizuje Wstępną Konferencję Planowania Operacyjnego. Konferencja ma na celu opracowania pierwszego projektu “EXOPLAN”, w oparciu o materiały przygotowane w czasie WKP.

Główna Konferencja Planistyczna zwoływana jest przez OSE/OCE. W konferencji udział biorą uczestnicy ICP oraz dodatkowo, w zależności od potrzeb przedstawiciele dowództw i jednostek uczestniczących w ćwiczeniu.

Celem jej jest:

- dalsze opracowywanie EXPI;
- zatwierdzenie struktury sztabu kierownictwa ćwiczenia,
- zatwierdzanie rejonu (miejsca) przeprowadzania ćwiczenia,
- zatwierdzanie zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia,

- określenie i zatwierdzanie zakresu wsparcia ze strony państwa – gospodarza,
- zatwierdzanie struktury C4;
- przedstawienie i ocena opracowanego ćwiczebnego planu działań operacyjnych *EXOPLAN* – u .

Końcowa Konferencja Planistyczna zwoływana jest przez OSE/OCE.

W konferencji udział biorą uczestnicy GKP.

Jej celem jest:

- zatwierdzenie Instrukcji Planowania ćwiczenia *EXPI*, włączając w to określenie warunków rozpoczęcia i przeprowadzenie ćwiczenia w oparciu o *EXOPLAN*;
- zatwierdzenie wymagań związanych z oceną ćwiczenia i opracowaniem sprawozdań dotyczących ćwiczenia.

W trakcie procesu przygotowania ćwiczenia przeprowadza się kilka spotkań roboczych zespołu autorskiego (*Core Planning Team Meeting - CPTM*). Wymagane jest przeprowadzenie dwóch spotkań roboczych, w celu opracowania dokumentacji niezbędnej na konferencjach planistycznych. W czasie spotkań zespołu autorskiego powoływane są tematyczne zespoły koordynacyjne (syndykaty), które w zależności od potrzeb zajmują się sprawami specjalistycznymi.

Pierwsze spotkanie robocze zespołu autorskiego powinno odbyć się przed rozpoczęciem WKP, w celu opracowania pierwszych punktów (rozdziałów) *EXPI*, a zwłaszcza - scenariusza ćwiczenia, informacji na temat stron konfliktu oraz wstępnych wytycznych do planowania operacyjnego dowództwa, szczebla nadrzędnego do ćwiczącego.

Drugie spotkanie robocze zespołu autorskiego powinno być przeprowadzone przed GKP. Celem spotkania jest opracowanie:

- wstępnego projektu przebiegu ćwiczenia;
- zarysu tła operacyjnego (taktycznego);
- struktury sztabu kierownictwa ćwiczenia.

Warsztaty robocze mogą być przeprowadzane jako samodzielne przedsięwzięcie lub odbywać się w trakcie prowadzenia konferencji planistycznych.

Warsztaty, dotyczące opracowania danych wyjściowych do ćwiczenia (*Start Exercise Information – STARTEX INFO*) organizowane są przez OSE/OCE. Określa się na nich informacje wyjściowe oraz wymagania w stosunku do wszystkich

uczestników, jakie będą obowiązywały w dniu rozpoczęcia ćwiczenia. Dane wyjściowe do ćwiczenia muszą być zgodne z danymi zawartymi w EXOPLAN – ie, opracowanym dla danego ćwiczenia. Uczestnicy warsztatów powinni rekrutować się spośród przedstawicieli wszystkich dowództw, sztabów, wojsk oraz innych organizacji uczestniczących w ćwiczeniu.

Celem warsztatów roboczych dotyczących przebiegu ćwiczenia (*Main Event and Main Incident Workshop*), jest opracowanie wstępnego planu przeprowadzenia ćwiczenia. Wykaz etapów i epizodów taktycznych jest podstawowym narzędziem kierownictwa ćwiczenia do sprawowania kontroli nad ćwiczeniem. Jest on włączony do EXPI.

Przeprowadzanie ćwiczeń, wspomaganych komputerowo, wymaga dodatkowych warsztatów. Opracowuje się i uaktualnia w ich trakcie bazy danych dla scenariusza ćwiczenia oraz sił symulujących działania. Minimalne wymagania - to przeprowadzenie jednych warsztatów dla sił odgrywających rolę sił sojuszników i sił przeciwnika. Przeprowadza się też seminarium, na którym omawia się przekształcenie sytuacji wyjściowej do ćwiczenia w model komputerowy.

Celem przynajmniej jednych warsztatów powinny być uzgodnienia dotyczące oceny, analizy oraz formy składania meldunków i sprawozdań z ćwiczenia. W warsztatach tych biorą udział członkowie zespołu analizy i oceny ćwiczenia, utworzonego i pracującego na potrzeby ćwiczenia.

Wszystkie ustalenia, jakie nastąpią w czasie konferencji planistycznych i warsztatów roboczych są uwzględniane w instrukcji planowania ćwiczenia EXPI.

Niemal wszystkie ćwiczenia NATO (oprócz ćwiczeń o charakterze warsztatowym i seminaryjnym) planowane są w cyklu 18-miesięcznym rozpoczynanym przez przedwstępną konferencję planistyczną.

W zależności od stopnia złożoności ćwiczenia, mogą zostać przeprowadzone dwie oddzielne konferencje dotyczące planowania ćwiczenia oraz planowania działań operacyjnych.

REASUMUJĄC:

Sprawny przebieg i powodzenie każdego ćwiczenia zależy od terminowego, kompetentnego i szczegółowego jego planowania. Dlatego też w planowanie ćwiczenia zaangażowane są nie tylko dowództwa zarządzające przeprowadzenie

ćwiczenia, ale również ich uczestnicy. Analiza procesu przygotowania ćwiczeń NATO prowadzi do następujących wniosków związanych z uczestnictwem SZ RP w ćwiczeniach sojusznicznych:

- realizacja przedsięwzięć planistycznych (konferencji planistycznych, warsztatów, spotkań zespołu opracowania ćwiczenia), powinna być oparta na zasadach zawartych w “Wytycznych głównych dowództw NATO do planowania ćwiczeń” (*Bi-MNC Exercise Planing Guide*);

konieczne jest wdrożenie do praktyki szkoleniowej dokumentów: “Koncepcja ćwiczeń wojskowych NATO” (*NATO Military Exercise Concept*) oraz “Polityki NATO w zakresie ćwiczeń wojskowych” (*NATO Military Exercise Policy*). Powyższe dokumenty w sposób dyrektywny opisują zagadnienia niezwykle istotne z punktu widzenia uczestnictwa SZ RP w ćwiczeniach sojusznicznych.

Plk pil dr Janusz KARPOWICZ
Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych

**„KIERUNKI ROZBUDOWY NARODOWEGO SYSTEMU SZKOLENIA
OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO WOJSK LOTNICZYCH W RAMACH
INTEGRACJI Z SOJUSZEM PÓLNOCNOATLANTYCKIM”**

12 marca 1999 roku Polska stała się jednym z 19 członków NATO. Przystąpienie do Sojuszu stanowi wielkie wyzwanie dla Polskich Sił Zbrojnych, które w sensie funkcjonalnym stanowią będą o rzeczywistym wkładzie państwa polskiego w system bezpieczeństwa międzynarodowego.

Niniejszy artykuł ma na celu zwrócić uwagę zainteresowanych dowódców na konieczność uwzględnienia w modelu szkolenia wojsk problemów przygotowania jednostek zadeklarowanych do Sił Reagowania Sojuszu do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych (militarnych operacjach innych niż wojna).

Fakt przyjęcia nowej, rozszerzonej doktryny obronnej Sojuszu postawił przed Polską i naszymi siłami zbrojnymi nowe cele i zadania. W układzie międzynarodowym do najistotniejszych z nich należy zaliczyć: konieczność przygotowania wybranych jednostek do uczestnictwa w układzie koalicyjnym, a w dalszej perspektywie czasowej, przygotowanie do tego zadania całości Sił Zbrojnych RP, czyli osiągnięcie wymaganego stopnia integracji. Zadanie to, w sposób szczególny i w pierwszej kolejności, dotyczy polskiego lotnictwa bojowego, jako najbardziej mobilnego i znaczącego komponentu sił zbrojnych. Bowiem będąc przeznaczonym do niszczenia różnego rodzaju celów powietrznych, naziemnych i nawodnych oraz prowadzenia rozpoznania powietrznego, lotnictwo będzie w ramach Sojuszu współdziałać i wykonywać zadania razem z lotnictwem taktycznym, siłami lądowymi i marynarką wojenną NATO.

Integracja wyznacza obszerne ramy dostosowania, wewnątrz których każde państwo członkowskie może samodzielnie kształtować swój potencjał obronny. Jednocześnie wprowadza ona szereg warunków, których spełnienie jest absolutnie konieczne.

Doktryna użycia Sił Powietrznych Sojuszu uwzględnia funkcjonowanie narodowych taktyk w działaniach bojowych oraz odmiennosc sprzętu, środków walki i zabezpieczenia logistycznego. W gestii narodowej znajduje się również organizacja i treść szkolenia wojsk zadeklarowanych do sił reagowania NATO. Wynika to z założeń maksymalnej decentralizacji systemu obrony powietrznej na poziomie wykonawczym. W tej dziedzinie przewidywany jest system weryfikacji poziomu wyszkolenia wojsk przez dowództwo Sojuszu.

Powoduje to, że nasz kraj i siły zbrojne, a w tym lotnictwo bojowe, muszą zrealizować szereg wymagań wynikających z uczestnictwa w Sojuszu. Ich spełnienie zapewni zdolność jednostek lotniczych sił reagowania do wspólnej realizacji zadań w operacjach pokojowych.

W najbliższej przyszłości siły powietrzne, wspólnie z wojskami lądowymi i siłami morskimi, będą bez wątpienia ciągle odgrywać znaczącą rolę w utrzymaniu pokoju, opanowaniu kryzysów, zapobieganiu wojnie oraz skutecznie bronić terytorium kraju (krajów) w wypadku agresji przeciwnika.

Biorąc pod uwagę nową strategię rozszerzanego sojuszu można przewidywać, że NATO stanie się organizacją w większym stopniu wykonującą zadania reagowania na kryzysy z mandatu ONZ i OBWE⁴. Zwiększy się zatem w jego strukturach rola wielonarodowych formacji wojskowych, a to będzie wymagało przygotowania sił zdolnych do działania w różnych warunkach, wspólnie z wojskami innych państw również z tymi, które nie należą do NATO, czyli w ramach doraźnych koalicji⁵.

Wydarzenia lat dziewięćdziesiątych utwierdziły wszystkich w przekonaniu, że jest to zasadniczy sposób, w jaki mogą być prowadzone działania w przyszłości.

⁴ Sojusz jest rezultatem formalnego porozumienia pomiędzy dwoma lub więcej krajami zobowiązującymi je do współpracy politycznej i wojskowej oraz do udzielania sobie wzajemnej pomocy w określonej sytuacji.

Cele sojuszu są szerokie i długoterminowe. Operacje pokojowe prowadzone w ramach sojuszu są z natury rzeczy wielonarodowe i często pojęcie sojusznicze operacje pokojowe jest synonimem operacji wielonarodowych.

⁵ Koalicja jest porozumieniem, zwykle politycznym dwóch lub więcej państw, zawartym w celu wspólnego prowadzenia wojny przeciwko państwu lub grupie państw. W odróżnieniu od sojuszu, koalicja jest związkiem mniej formalnym, krótkoterminowym i ulega zwykle rozwiązaniu po osiągnięciu celu do realizacji którego została powołana.

Działanie w koalicji zwiększa wielkość angażowanych sił, rozkłada koszty prowadzenia operacji pokojowej, a także uwiarygodnia jej cele strategiczne.

Ostatnie dziesięciolecie było okresem kształtowania się nowych koncepcji angażowania sił zbrojnych do wsparcia wysiłków pokojowych dyplomacji. Operacje pokojowe tego okresu były sprawdzianem zdolności mobilizacyjnych, organizacyjnych, dowódczo-planistycznych i realizacyjnych państw zrzeszonych w ONZ, w zakresie reagowania na zagrożenia pokoju i bezpieczeństwa, głównie na kontynencie europejskim i afrykańskim. Operacje w większości przypadków były sprawdzianem adaptowania do potrzeb realizacji zadań mandatowych wojennych systemów dowodzenia, logistycznego wsparcia i taktyki działań. We wszystkich państwach gromadzono każdorazowo cenne wnioski stanowiące podstawę formułowania nowych koncepcji w tym zakresie.

Wpływ zadań w operacjach militarnych innych niż wojna na szkolenie personelu sił powietrznych

W operacjach pokojowych do realizacji zadań militarnych, na odpowiednim etapie przygotowania, są powoływane siły zadaniowe. O ich składzie i liczebności decydują głównie: zadania sił pokojowych, wnioski z oceny możliwości realizacji zadań określonych w mandacie uprawnionej organizacji międzynarodowej, ocena zagrożeń i warunków działań na określonym teatrze operacji oraz rodzaj konfliktu, a nawet uwarunkowania polityczne interwencji sił pokojowych. Obserwowane w ostatnim okresie dążenie do stopniowania zaangażowania sił międzynarodowych w konflikty i narzucanie politycznych ograniczeń w sposobach użycia sił zbrojnych wobec stron konfliktów, odciskają swe piętno na rozmachu operacji. Narzucają wojskom, w tym siłom powietrznym, określone wymagania w zakresie wyposażenia i wyszkolenia bojowego. Badania potwierdzają, że wymagania te wychodzą poza poziom przygotowania, który gwarantowały dotychczasowe programy szkolenia taktycznego wojsk i używane środki bojowe. Dotyczą one między innymi wyszkolenia personelu latającego i wyposażenia statków powietrznych.

Wnioski w zakresie osiągania interoperacyjności jednostek lotniczych do sojusznicznych operacji pokojowych

Polskie Siły Powietrzne przygotowując wytypowane jednostki do działań w sojuszniczych operacjach pokojowych, stoją przed podwójnie złożonym zadaniem. Będzie się ono składać z dwóch etapów. Pierwszy dotyczy zrealizowania zadań integracyjnych. Drugi, który powinien być realizowany równolegle, jest związany z rozszerzeniem programów szkolenia taktycznego o zadania typowe dla operacji pokojowych. Zasadne wydaje się zatem pytanie: w jaki sposób przygotować jednostki polskiego lotnictwa aby osiągnąć realną zdolność do wspólnego działania?

Specyficzne warunki operacyjno-taktyczne prowadzenia operacji pokojowych, struktury dowodzenia i rozwiązania wszechstronnego zabezpieczania działań, tworzą zespół uwarunkowań do jakich powinny być dostosowane polskie jednostki wytypowane do sił reagowania kryzysowego.

Na proces i treść przygotowania sił powietrznych do udziału w operacjach pokojowych będzie wpływało szereg czynników. Do podstawowych należą: uwarunkowania narzucane z tytułu wdrażania sojuszniczych założeń doktrynalnych, taktyki i procedur dowodzenia oraz przyjęcia na użytkowanie nowych rodzajów broni i sprzętu.

Z analiz wynika, że proces przygotowania jednostek sił powietrznych do udziału w operacjach pokojowych powinien być prowadzony wielotorowo. Pierwszy kierunek to powszechne doksztalcanie żołnierzy prowadzone w ramach programu integracji z Sojuszem. Jego treść wyznaczają doktryny sił zbrojnych NATO i zadania Sił Powietrznych wynikające ze zobowiązań sojuszniczych. Mieszczą się w tym obszarze zadania sił reagowania realizowane poza granicami kraju, w tym zadania w operacjach pokojowych.

Drugi kierunek to przygotowanie personelu konkretnych jednostek WLOP wyznaczonych do sił reagowania z zakresie uczestnictwa w wielonarodowych operacjach pokojowych. Zachowując uniwersalność treści przygotowanie powinno być skoncentrowane na prawdopodobnych zadaniach w operacjach. Treści uniwersalne to znajomość prawa międzynarodowego, sojuszniczych doktryn, zasad organizacji i prowadzenia operacji oraz podstawowych obowiązków żołnierzy. Pozostały dział przygotowań to wiedza i umiejętności niezbędne żołnierzom do wykonania konkretnych zadań wynikających z mandatu ONZ na zajmowanych lub przewidywanych w kontyngencie nowych stanowiskach.

Studia literatury normatywnej NATO, udział naszego lotnictwa we wspólnych ćwiczeniach z partnerami z NATO, jak również analiza ćwiczeń organizowanych w AON, a prowadzonych według procedur obowiązujących w SP NATO jednoznacznie wskazują, że lotnictwo taktyczne Sojuszu wykorzystywane jest według jednakowych założeń doktrynalnych⁶. Ponieważ Polska zobowiązała się do stosowania tych założeń, to polskie lotnictwo bojowe będzie, w ramach wielonarodowych sił powietrznych NATO, wykorzystywane według ustalonych tam reguł.

Porównanie zadań realizowanych dotychczas przez polskie lotnictwo bojowe z zadaniami lotnictwa taktycznego NATO wskazuje, że występuje w nich wiele podobieństw. Jednak inne są możliwości realizacji zadań przez te komponenty.

Polskie lotnictwo bojowe miało wykonywać zadania na korzyść wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Pierwszoplanowym zadaniem był udział w walce o przewagę w powietrzu. Polegał on na zwalczaniu przez lotnictwo myśliwskie ŚNP przeciwnika nad własnym terytorium w ramach osłony wojsk i obiektów oraz na niszczeniu przez lotnictwo myśliwsko-bombowe obiektów naziemnych, Sił Powietrznych i OPL przeciwnika na jego terytorium.

Na korzyść wojsk lądowych wykonywane były dwa główne zadania: izolacja lotnicza rejonu działań (operacji) oraz lotnicze wsparcie ogniowe, które dzieliło się na bezpośrednie i pośrednie, zwane też ogólnym.

Lotnictwo bojowe ze składu WLOP miało uczestniczyć też w działaniach na rzecz marynarki wojennej wspierając ją ogniowo oraz zwalczając desant morski w czasie przejścia morzem w ramach izolacji wybrzeża. Na rzecz wszystkich rodzajów sił zbrojnych lotnictwo rozpoznawcze realizowało rozpoznanie powietrzne.

Lotnictwo taktyczne NATO również wykonuje zadania na rzecz wszystkich rodzajów sił zbrojnych niszcząc potencjał sił powietrznych, lądowych i morskich przeciwnika.

W ramach walki o przewagę w powietrzu (ang. Counter Air - CA) lotnictwo taktyczne uczestniczy w działaniach defensywnych (ang. Defensive CA) niszcząc

⁶ Są one zawarte między innymi w takich dokumentach normatywnych jak: ATP-33 B - Taktyczna Doktryna Powietrzna NATO (NATO Tactical Air Doctrine), AJP - 01 Sojusznicza Doktryna Działań Połączonych (Allied Joint Doctrine) ATP-42 (Counter Air Operations), ATP-27 B (Offensive Air Support) i innych. Określają one zasady i sposoby wykorzystania sił powietrznych, a w tym lotnictwa taktycznego, w różnego rodzaju zadaniach bojowych nazywanych w NATO „Air Operations” czyli działaniami powietrznymi.

środki napadu powietrznego przeciwnika w ramach osłony wojsk i obiektów oraz w działaniach ofensywnych (ang. Offensive CA), zwalczając obiekty naziemne SP przeciwnika, w tym głównie lotnictwo na lotniskach.

Działając na korzyść wojsk lądowych lotnictwo taktyczne uczestniczy w izolacji lotniczej (ang. Air Interdiction) oraz ofensywnym wsparciu lotniczym (ang. Offensive Air Support), które z kolei dzieli się na bezpośrednie wsparcie lotnicze (ang. Close Air Support) i izolację pola walki (ang. Battlefield Air Interdiction), którą można porównać ze wsparciem pośrednim realizowanym przez polskie lotnictwo bojowe.

Mniejszą rolę przypisuje się lotnictwu taktycznemu NATO w działaniach na rzecz własnej floty, która posiada własne samoloty i śmigłowce. Realizuje ono na rzecz MW taktyczne wsparcie operacji sił morskich (ang. Tactical Support of Maritime Operations). Na korzyść wszystkich rodzajów sił zbrojnych realizowane jest taktyczne rozpoznanie powietrzne (ang. Tactical Air Reconnaissance).

Dużą rolę przywiązuje się do zabezpieczenia działań przez samoloty lotnictwa taktycznego, które obezwładniają ogniowo i radioelektronicznie obronę powietrzną i przeciwlotniczą przeciwnika (ang. Suppresion of Enemy Air Defence - SEAD) oraz osłaniają lotnictwo uderzeniowe przed lotnictwem myśliwskim poprzez wymiatanie i towarzyszenie (ang. Fighter Sweep, Air Escort). Wprawdzie takie zadania ma też realizować polskie lotnictwo bojowe, ale możliwości ich wykonania są niskie. Lotnictwo taktyczne NATO w szerokim zakresie korzysta z rezultatów działań samolotów wspierających (zabezpieczających) działania powietrzne, czyli samolotów tankowania powietrznego, zakłóceń radioelektronicznych oraz wczesnego wykrywania i naprowadzania ⁷.

Znacznemu rozszerzeniu uległy wspierające (zabezpieczające) działania powietrzne, do których, oprócz wymienionych wcześniej zalicza się również rozpoznanie powietrzne i transport powietrzny. Z powyższej analizy wynika, iż integracja w tym obszarze wymaga stosowania obowiązujących w Sojuszu rozwiązań

⁷ Nieco inaczej sformułowane są działania powietrzne w Doktrynie Działań Połączonych Sił Powietrznych (AJP - 01). Wymienia się tam: działania (operacje) walki o przewagę w powietrzu; działania (operacje) powietrzne przeciwko siłom naziemnym i nawodnym; działania (operacje) powietrzne na morzu; strategiczne działania (operacje) powietrzne.

doktrynalnych. Są one w wielu punktach zbieżne z rozwiązaniami stosowanymi dotychczas w Polsce.

W ostatnich latach coraz więcej uwagi w NATO poświęca się użyciu lotnictwa w operacjach militarnych innych niż wojna, czyli w operacjach wojskowych wspierających wysiłki pokojowe organizacji międzynarodowych. Wymienione wyżej rodzaje działań sił powietrznych Sojuszu mają pełne zastosowanie w operacjach pokojowych. Są w pewnym zakresie modyfikowane specyficznymi celami i warunkami prowadzenia działań bojowych.

Należy mieć pełną świadomość, że takie działania, zarówno w ćwiczeniach, jak i w rzeczywistości będą miały coraz szerszy wymiar i do takich działań musi się przygotowywać polskie lotnictwo bojowe.

Wpływ warunków operacyjno-taktycznych i zadań na wymagania w zakresie sprzętu i uzbrojenia

Przeprowadzone analizy użycia lotnictwa w operacjach pokojowych nad Zatoką Perską w 1991r. oraz nad Jugosławią w 1999r. wskazują na specyficzny warunek prowadzenia działań bojowych jakim staje się minimalizowanie strat, szczególnie strat ludzkich, nawet kosztem większego wysiłku finansowego związanego z użyciem nowoczesnych środków bojowych.

Można wyodrębnić wiele zjawisk charakterystycznych dla działań lotnictwa w tych operacjach, jak również wskazać na odmienne warunki działań. Stawiają one konkretne wymagania wobec używanego sprzętu i uzbrojenia, a w konsekwencji również wobec wykształcenia personelu latającego, zabezpieczającego i dowódczego. Lotnictwo doraźnie utworzonej koalicji antyirackiej, czy też lotnictwo NATO w Jugosławii, działało według określonych zasad, które są podstawą nowoczesnej wojny powietrznej.

W operacjach pokojowych dominują działania ofensywne lotnictwa, realizowane głównie ze średnich i dużych wysokości, przy znaczącym użyciu broni precyzyjnej oraz wszechstronnym zabezpieczeniu działań przez wyspecjalizowane samoloty wsparcia działań powietrznych. Charakterystyczne jest ciągle prowadzenie działań, nie tylko w dzień, ale także w nocy, w tym w trudnych warunkach atmosferycznych, oraz rozszerzanie stosowania broni dużego zasięgu

umożliwiających atakowanie w trudnych warunkach atmosferycznych. W tym zakresie najwięcej oczekiwań wiąże się z bronią naprowadzaną na cel poprzez system nawigacji satelitarnej typu Navstar/GPS.

Oceniając warunki operacyjno-taktyczne działań lotnictwa można stwierdzić, że obecnie eksploatowane we WLOP samoloty bojowe mogą być użyte w operacjach pokojowych tylko w bardzo sprzyjających warunkach, ze względu na ograniczone możliwości bojowe (głównie przestrzenno-czasowe) i niepełną kompatybilność w wielu dziedzinach z systemami NATO.

Problem ten przestanie istnieć wtedy, kiedy na uzbrojenie lotnictwa bojowego zostaną wprowadzone nowe samoloty wielozadaniowe, wykonane według ujednoliconych wymagań i standardów. Wówczas będą one mogły być użyte do misji p-z, p-w, p-p i do rozpoznania powietrznego. Samoloty te wykonując zadania razem z innymi samolotami (NATO lub koalicji) będą korzystały z rezultatów wsparcia działań powietrznych przez wyspecjalizowane samoloty NATO.

Zgodnie z ustalonymi celami i kierunkami integracji konieczne jest osiągnięcie kompatybilności sprzętu lotniczego jako podstawy tego procesu. Na obecnym etapie, przy wyposażeniu WLOP w samoloty i inny sprzęt produkcji radzieckiej konieczne jest wykonanie minimalnie niezbędnej modernizacji samolotów, które osiągają i będą osiągały gotowość do działań w ramach NATO w najbliższym czasie. Następnie należy przyjąć kierunki poszerzania programów szkolenia taktycznego w okresie przejściowym, na zmodernizowanym sprzęcie produkcji radzieckiej.

Zaprezentowane bardzo syntetyczne wnioski sugerują - w jaki sposób ukierunkować przygotowanie polskiego lotnictwa bojowego WLOP z lotnictwem taktycznym NATO w dziedzinie sprzętu i jego uzbrojenia, aby osiągnąć realną zdolność do wspólnego działania w operacjach pokojowych?

Kierunki szkolenia teoretycznego personelu Wojsk Lotniczych na poziomie podstawowym

Wejście naszego kraju do grona państw Sojuszu Północnoatlantyckiego powoduje intensyfikację procesów transformacji lotnictwa Sił Powietrznych, powstają nowe jednostki organizacyjne, zmieniają się kompetencje narodowych

organów dowodzenia i powstaje szereg nowych stanowisk na niemal wszystkich szczeblach dowodzenia.

W ramach integracji szczególnego znaczenia nabierają formy przekwalifikowania specjalistów lotniczych lub wyposażania ich w nowe zasoby wiedzy, jakie stają się niezbędne do sprawnego funkcjonowania w układzie sojuszniczym. Na czoło wysuwa się w tym zakresie : znajomość języka, taktyki i zasad współdziałania.

Współczesne pojęcie przygotowania do współdziałania to podnoszenie kwalifikacji personelu Sił Powietrznych poprzez uzyskiwanie wiedzy niezbędnej do pełnienia (obejmowania) stanowisk dowódczych na poziomie taktycznym oraz wiedzy przygotowującej do pełnienia nowych funkcji w sojuszniczym systemie sił uczestniczących w operacjach pokojowych.

Obserwacje i uzyskiwana wiedza od nawiązujących współpracę przedstawicieli ośrodków dydaktycznych państw sojuszniczych nakazuje wprowadzić w WLOP nowe kierunki i formy kształcenia, przygotowania specjalistycznego i przekwalifikowania żołnierzy zawodowych lotnictwa.

Dotychczasowe przedsięwzięcia dostosowujące personel do partnerstwa w Sojuszu wytyczały obszary wzajemnego poznania. W czasie studiów podstawowych i drogą uczestnictwa w kursach, personel otrzymuje wiedzę o strukturze organizacyjnej, celach, funkcjach politycznych i militarnych NATO, zgłębia zagadnienia związane z genezą, przemianami i aktualną doktryną strategiczną Sojuszu. Ważny dział stanowi wiedza związana ze zmianami doktryny strategicznej NATO, o operacjach pokojowych i omawiająca zaangażowania militarne Sojuszu w utrzymania bezpieczeństwa na naszym kontynencie. Treścią przygotowania jest wiedza o międzynarodowych i prawnych podstawach udziału Polski w misjach i operacjach utrzymywania pokoju.

W grupie przedmiotów kierunkowych personel Wojsk Lotniczych zgłębia wiedzę o systemie dowodzenia Siłami Powietrznymi NATO, procesach dowodzenia połączonymi operacjami powietrznymi na szczeblu taktycznym i kompetencjach stanowisk oraz organów dowodzenia. Oficerowie poznają metody pracy dowództw i przebieg procesów decyzyjnych w systemie dowodzenia lotnictwem NATO, głównie na szczeblu Połączonego Ośrodka Dowodzenia Operacjami Powietrznymi (ang. Combain Air Operations Centre - CAOC).

Ważnym działem jest zapoznanie z treścią dokumentów i regulaminów, pracy sztabowej według regulaminów NATO oraz porozumień standaryzacyjnych niezbędnych oficerom lotnictwa. Jest egzekwowana jest w tym zakresie znajomość znaków taktycznych, skrótów oraz podstawowych pojęć według definicji przyjętych w oficjalnych dokumentach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Poza kształceniem językowym, mającym siłą rzeczy charakter priorytetowy, należy rozszerzyć zakres przygotowania i stworzyć warunki specjalistycznego szkolenia personelu, głównie wytypowanego do sił reagowania kryzysowego. Z badań wynika, że przygotowanie to powinno obejmować:

- **Uzupełnianie wiedzy taktycznej.** W tym zakresie oficerowie zajmujący stanowiska kierownicze i dowódcze na taktycznych szczeblach dowodzenia powinni w pierwszej kolejności bezwarunkowo poznać nową strategię i treść doktryn NATO dotyczących rodzajów lotnictwa w których pełnią służbę. W następnej kolejności powinni opanować wiedzę o zasadach prowadzenia działań bojowych przez lotnictwo NATO i odpowiednie regulaminy walki. Szczególne znaczenie posiada tutaj wiedza o połączonych działaniach taktycznych lotnictwa, wojsk lądowych i marynarki wojennej oraz sił specjalnych, również w układzie wielonarodowym. Odrębny dział wiedzy, niezbędny dowódcom lotniczym szczebli taktycznych to zasady angażowania sił powietrznych w operacje pokojowe ONZ i NATO, wykraczające poza art. V Traktatu Północnoatlantyckiego.

- **Przygotowanie specjalistyczne.** Ten dział przygotowania powinien być poświęcony przyuczaniu żołnierzy zawodowych do pełnienia nowych funkcji, do tej pory nie występujących w naszych siłach powietrznych. Przykładowo można tu wymienić kontrolerów przestrzeni powietrznej, operatorów uzbrojenia wielozadaniowych statków powietrznych i różnych specjalistów stanowisk dowodzenia. W przyszłości powinien on ulec rozszerzeniu np. w związku z zakupem nowych samolotów wielozadaniowych i lotniczych środków bojowych nowej generacji.

Zgodnie ze wskazaniami ekspertów, w ramach przygotowania do sojuszniczego współdziałania, powinny być preferowane dwa kierunki: dowódczo-sztabowy i specjalistyczno-techniczny.

Przykładowo, w ramach pierwszego z wymienionych kierunków mogą być przygotowywani przyszli dowódcy statków powietrznych, kluczy i eskadr lotniczych

oraz specjaliści sztabu eskadr, dywizjonów i batalionów. Tematyka przygotowania przyszłych dowódców i oficerów sztabów powinna obejmować takie działy jak:

- taktyczne operacje lotnicze, w tym szczególnie zagadnienia bezpośredniego wsparcia wojsk (ang. Close Air Support - CAS);
- operacje powietrzno – desantowe i transportowe;
- połączone sojusznicze operacje wojsk lądowych, sił powietrznych i marynarki wojennej;
- kontrola przestrzeni powietrznej (kierowanie wojskowymi statkami powietrznymi w tej przestrzeni);
- dowodzenia lotnictwem taktycznym w zakresie: walka pododdziału lotniczego i taktyczne wsparcie operacji wojsk lądowych lub marynarki wojennej, połączone zadania (misje) lotnicze (COMAO).

W tego rodzaju przygotowaniu powinni uczestniczyć żołnierze przewidziani do wielonarodowych jednostek NATO, członkowie grup dowodzenia lotnictwem, oficerowie naprowadzania lotnictwa (ang. FLO – Forward Air Controller), oficerowie łącznikowi wojsk lądowych (ang. GLO – Ground Liaison Officer), oficerowie łącznikowi lotnictwa (ang. ALO – Air Liaison Officer). W niektórych krajach jako asystenci wymienionych oficerów łącznikowych są szkoleni chorążowie ⁸.

Bardzo ważny jest drugi kierunek przygotowań specjalistyczno-techniczny. W jego zakresie powinni być przygotowywani różni specjaliści z korpusu oficerskiego, lub niższych, do obsługi nowoczesnych rodzajów i systemów broni, wykorzystywania nowych środków i systemów dowodzenia itp.

W tej dziedzinie powinni być przygotowywani między innymi:

- operatorzy laserowych znaczników celu (z wojsk lotniczych, lądowych i marynarki wojennej oraz oddziałów specjalnych);
- operatorzy systemów rozpoznania lotniczego;
- operatorzy bezpilotowych środków rozpoznania i walki;
- analitycy materiałów rozpoznania lotniczego i kosmicznego;
- operatorzy systemów dowodzenia, nawigacji i łączności satelitarnej.

Ponadto w ramach przygotowania technicznego zachodzi potrzeba nauczania specjalnych procedur obowiązujących podczas użytkowania środków i

⁸ Oficerowie wojsk lądowych uczestniczą w kursach przygotowujących do pełnienia funkcji oficerów łącznikowych do zadań powietrzno – lądowych (G3 Air/AGLO).

systemów walki. W naszych siłach zbrojnych tego rodzaju kursów dotychczas nie prowadzono.

Generalnie, wszystkie programy powinny być skonstruowane zgodnie z zasadą zapoznania z obowiązującą doktryną NATO w określonym rodzaju działalności wojsk, z taktyką i sposobami wykonywania zadań bojowych oraz teorią i praktyką wykorzystania w walce urządzenia albo wykonywania określonej funkcji dowódczej lub specjalistycznej⁹.

Przytoczone przykłady wskazują na dziedziny z różnych powodów nie objęte zorganizowanym nauczaniem w naszych siłach zbrojnych. Podnoszenie kwalifikacji oficerów Sił Powietrznych np. drogą kształcenia kursowego, jest sprawdzoną formą przygotowywania kadr do obejmowania kolejnych, wyższych stanowisk służbowych na szczeblu pododdziałów lotniczych oraz zmiany kwalifikacji lub zdobywania nowych umiejętności.

Poza priorytetowym nauczaniem języka angielskiego można wymienić następujące obszary zainteresowania wojsk problemami doskonalenia zawodowego oficerów i żołnierzy zawodowych niższych stopni:

1. Przygotowywanie specjalistów do obsługi nowoczesnych urządzeń stanowiących standard NATO w ośrodkach i stanowiskach dowodzenia lotnictwem, kierowania i kontroli ruchem lotniczym oraz w sztabach pododdziałów i oddziałów lotnictwa.
2. Uzupełnianie wiedzy taktycznej niezbędnej do współdziałania w walce oraz w czasie szkolenia i ćwiczeń w okresie pokoju.
3. Doszkalanie w zakresie nadawania uprawnień do wypełniania nowych funkcji na zajmowanym stanowisku – dotychczas nie wymaganych.

Uzupełnianie wiedzy specjalistycznej. Dotyczy to szczególnie personelu latającego i nawigatorskiego oraz meteorologicznego i kierującego ruchem lotniczym – w zakresie przyjmowania i wysyłania informacji planistycznych, zamówień, komunikatów itp. dokumentów w języku angielskim

⁹ Ukończenie kursu przygotowawczego o podobnym zakresie w krajach NATO pozwala z reguły uzyskać certyfikat: *Przygotowany do prowadzenia operacji bojowych w ograniczonym zakresie*. Dopiero wykonanie określonej programem ilości zadań praktycznych (naprowadzeń, podświetleń) najczęściej na poligonie z użyciem ostrej amunicji, pozwoli uzyskać status: *Gotowy do walki*. Jego utrzymanie wymaga ciągłego treningu zgodnie ze stosownym regulaminem, podobnie jak ciągłość nawyków pilotażowych u personelu latającego. Ten praktyczny etap przygotowania powinien być realizowany w wyspecjalizowanym ośrodku szkoleniowym NATO.

niezbędnych do realizacji lotów lub ich obsługi w relacjach międzynarodowych i między sojusznich.

Przejściowo, dla szybkiego zwiększenia ilości przygotowanych do współdziałania taktycznego oficerów i młodszych specjalistów lotniczych, należy wyselekcjonować i poddać przeszkoleniu w zakresie wspólnych taktycznych operacji połączonych grupy personelu latającego (w tym instruktorskiego) i nawigatorskiego. Może być realizowane np. w Akademii Obrony Narodowej lub WSOSP, przy wykorzystaniu kadry dydaktycznej i programów Szkół Operacji Lotniczych (typu AGOS) z państw sojusznich. Zakres tego przeszkolenia może być rozszerzony o innych specjalistów (takich jak FAC, AGLO i GLO) zabezpieczających bezpośrednio wsparcie lotnicze (ang. Close Air Support – CAS). Po okresie przejściowym będzie możliwe organizowanie tego rodzaju kursów bez pomocy ośrodków NATO.

Model przygotowania może przyjąć formę kształcenia kursowego, którego idea sprowadza się do uzupełnienia dotychczasowego systemu o dwie kategorie. Pierwsza z nich to przygotowanie dowódczo – sztabowe. Jego celem powinno być przygotowanie dowódców i szefów służb pododdziałów lotniczych do dowodzenia bojowego, wypełniania obowiązków oficera sztabu szczebla taktycznego i kierowania działalnością szkoleniową w czasie pokoju. Treścią tych szkoleń (kursów) powinna być: walka pododdziału lotniczego (raketowego, radiotechnicznego), dowodzenie i praca sztabu pododdziału w czasie pokoju i wojny oraz szkolenie wojsk. Integralną częścią programów powinno być przygotowanie dowództw w zakresie wymagań współdziałania bojowego z sojusznymi wojskami, w tym znajomość treści i form sporządzania dokumentów bojowych NATO. W pełni zasadne wydaje się przyjęcie w przyszłości jednolitych programów, zmodernizowanych dla potrzeb integracji z NATO. Według jednolitego programu powinni być szkoleni wszyscy oficerowie typowani na stanowiska szefów służb i specjalistów w pododdziałach lotniczych.

Przygotowanie specjalistyczne personelu jednostek lotniczych do sił pokojowych

Na obecnym etapie integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego, którego wyznacznikiem jest niewielka ilość ratyfikowanych porozumień standaryzacyjnych, a tym samym dokumentów prawnych (norm obronnych) stanowiących podstawę opracowania regulaminów, instrukcji i programów, wydaje

się celowe objęcie przygotowaniem do operacji pokojowych wytypowanych zespołów lub jednostek sił reagowania.

Z badań wynika, że przygotowanie jednostek WŁOP, wytypowanych do sił potencjalnie mogących wziąć udział w operacjach pokojowych poza granicami Polski, powinno obejmować następujące przedsięwzięcia:

- zapoznanie wszystkich żołnierzy WŁOP z problematyką organizowania i prowadzenia operacji pokojowych przez organizacje międzynarodowe oraz unormowaniami prawnymi udziału sił zbrojnych w tych działaniach;
- szkolenie wytypowanych jednostek WŁOP w zakresie realizacji zadań poza granicami kraju wyznaczonych przez organizacje międzynarodowe (powołanie specjalnego ośrodka szkolenia personelu WŁOP);
- zorganizowanie i systematyczne szkolenie zespołów dowódczych i specjalistów tworzących etatowy kontyngent sił powietrznych;
- opracowanie niezbędnych unormowań prawnych (aktów normatywnych), oraz podręczników, poradników i regulaminów zabezpieczających proces szkolenia i organizowania sił do operacji pokojowych.

Wyżej wymienione elementy przygotowania sił pokojowych powinny być wprowadzone do planu szkolenia operacyjno-taktycznego wojsk.

Jak już wspomniano, przygotowanie wojsk do międzynarodowych operacji militarnych, prowadzonych w czasie pokoju, poza granicami kraju, powinno być podzielone na dwa kierunki. Pierwszy powinien obejmować szkolenie ogólne wszystkich żołnierzy WŁOP w zakresie podstawowej wiedzy o operacjach pokojowych, jako nowym zadaniu sił zbrojnych, wynikającym z rozszerzonej doktryny NATO i ze zobowiązań sojuszniczych.

Drugi powinien dotyczyć personelu, zespołów i jednostek wytypowanych do udziału w siłach reagowania, a tym samym w operacjach pokojowych. Szkolenie tego personelu powinno mieć charakter bardziej szczegółowy i rozszerzony o zagadnienia specjalistyczne. Inne programy powinien zawierać system przygotowania personelu dowódczego, specjalistycznego i latającego oraz pomocniczego. Treść ogólna powinna obejmować kwalifikacje niezbędne każdemu żołnierzowi w trakcie operacji. Treści szczegółowe to te, które wynikają z rodzaju pełnionej funkcji przez żołnierza w kontyngencie (zajmowanego stanowiska) i specyfiki współdziałania z wojskami sojuszu (koalicji).

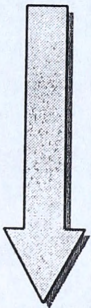
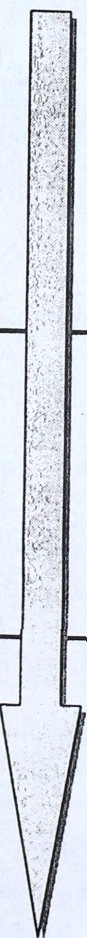
* * *

W dyskusji nad modelem narodowego i koalicyjnego systemu szkolenia operacyjno-taktycznego wojsk ważne miejsce zajmuje podstawowy poziom przygotowania żołnierzy do sojuszniczego współdziałania zarówno w czasie wojny jak i podczas realizacji zadań militarnych w ramach operacji pokojowych. Dzieje się tak dlatego, że ten poziom obejmuje największą liczebnie ilość kadry zawodowej i studentów uczelni wojskowych I stopnia.

To drugie zadanie, dotyczące udziału jednostek lotniczych w operacjach militarnych czasu pokoju, w kontekście nowej doktryny NATO i aktualnych potrzeb reagowania na sytuacje kryzysowe na naszym kontynencie, można uznać za priorytetowe w najbliższym okresie.

Tabela 1

Zakres przygotowania jednostek sił powietrznych do udziału w operacjach pokojowych

ZAGADNIENIA		ŻOŁNIERZE WYTYPOWANYCH JEDNOSTEK SIŁ REAGOWANIA		
		Personel pomocniczy	Specjaliści, personel latający	Dowódcy, oficerowie sztabu
OGÓLNE	Opis konfliktu, geneza, przyczyny, podłoże, charakterystyka stron Podstawy prawne operacji, mandat, rola sił pokojowych, zadania Cel operacji militarnej, koncepcja działania, skład sił pokojowych, funkcje Teren dyslokacji, ludność, język, religia, klimat, topografia, zagrożenia Sposoby postępowania wojsk, sojusznicy, koalicjanci i ich charakterystyka Szkolenie medyczne, pomoc psychologiczna, zagrożenia Kształcenie językowe, proste zwroty miejscowe, znaki Obowiązki wynikające z mandatu i pełnionej funkcji			
SPECJALISTYCZNE	Sprzęt specjalny, wyposażenie dodatkowe, sprzęt sojuszników Procedury dowodzenia wojskami, sprzęt łączności, formy komunikowania Procedury w pracy bojowej na zajmowanym stanowisku, obowiązki Przygotowanie do długotrwałych misji bojowych, walka ze stresem Współpraca i współdziałanie bojowe, procedury, dokumenty, łączność Mapy, dokumenty lotu, dokumenty rozpoznawcze, plany walki Taktyka i sposoby realizacji zadań bojowych			
DOWÓDCZO-SZTABOWE	Doktryny, regulaminy, przepisy sojusznicze, ROE Procedury pracy dowództwa (sztabu) kontyngentu w warunkach bojowych Taktyka sił sojusznicznych, procedury współdziałania i zabezpieczania działań System dowodzenia w operacji, procedury, dokumenty bojowe, sprawozdawczość, mapy, programy komputerowe wspomagające dowodzenie Zakresy odpowiedzialności osób funkcyjnych w dowództwie, obowiązki Narodowy system dowodzenia, meldunki, łączność, sprawozdawczość Technika mediacji, rokowania, kontakty z mediami			

